

Välkommen till Upphandlingsseminarium Serviceresor

2023-05-10

Inledning

Mattias Andersson och Per Junesjö

Program

Upphandlingsseminarium Serviceresor- 2023-09-10

09:30	Inledning	Mattias Andersson och Per Junesjö
09:40	Förändrat upphandlingsförfarande skapar förutsättningar för ett välfungerande trafikavtal	Sune Nyman, Västtrafik.
10:10	Aktivitetsplikt under anbudsstiden	Daniel Angermann, Region Stockholm
10:40	Vad får man bära och lyfta?	Carl Lind, Arbetsmiljöverket.
11:10	Vad kan BOB-standarden innebära för anropsstyrd trafik? Hur kan det gå ihop med taxametern?	Johan Hammar, Samtrafiken och Mikael Andersson, Stuktab
11:45	Hur påverkas kunderna av en IT-attack och hur går man vidare	Mikael Andersson, Struktab
12:15	Vårt ansvar som upphandlare för en seriös bransch, tips och trix	Erik Odsell, Lunds kommun
12:50	Lunch	
13:40	Nystart för modellavtal inom serviceresor	Ewa Rosén och Mikael Olsson, Kolla
14:10	Möjligheter med ramavtal	Per Werling, Pabliq
14:50	Fikapaus	
15:10	Upphandling av stora system för anropsstyrd trafik – erfarenheter från Danmark med nordens största upphandling av planeringssystem. Utifrån ett leverantörsperspektiv	Christer Vileus, DRT Solutions
15:40	Status för taxiindex och Servicereindex	Jonas Johansson, Svensk Kollektivtrafik
16:00	Avslutning	Mattias Andersson och Per Junesjö

Förändrat upphandlingsförfarande skapar förutsättningar för ett välfungerande trafikavtal

Sune Nyman, Västtrafik

Sune Nyman

2023-05-10

Förändrat upphandlingsförfarande skapar förutsättningar för ett välfungerande Trafikavtal

Uppdragsgivare

Trafikföretag

Västtrafik

Kund- och Resetjänst

- Sjukresor i hela Västra Götaland
- Färdtjänst i 45 av 49 kommuner (ej Göteborg, Borås, Ulricehamn och Tranemo)
- Ca 2 miljoner anropstyrda resor per år
- Upphandlar ca 700 fordon (470 personbilar och 230 specialfordon)
- Trafikföretagen har tillsammans ca 1.500 fordon och 2.500 förare

Ingående resor och tjänster

- Sjukresor
- Färdtjänst
- Dag- och omsorg
- Skol

- Anropsstyrda linjer
- Närtrafik
- Ersättningstrafik
- Ledsagarservice

Förstudiefasen

- **Frågor?**

- Vilka utmaningar står vi inför?
- Vilka alternativ till lösningar har vi?
- Hur får vi in detta i vår upphandling?
- Lärdomar från befintliga avtal?

- **Slutsatser!**

Att upphandla enligt förhandlat förfarande (prekvalificering), som skapar bättre möjligheter i upphandlingsarbetet.

Att upphandla i paket, hur utformningen av paketen kommer att se ut går inte att avgöra innan vi får bättre underlag.

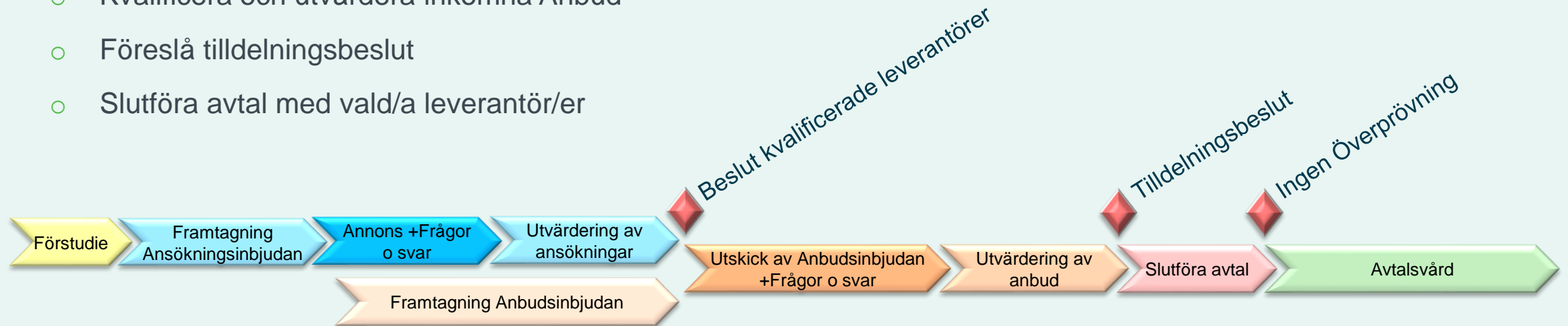

Upphandlingsfasen – Förhandlat förfarande

- Framtagning av Ansökningsinbjudan
- Annonsering o hantering av frågor
- Kvalificera inkomna Ansökningar
- Framtagning av Anbudsinbjudan
- Utskick av Anbudsinbjudan till kvalificerade leverantörer o hantering av frågor
- Kvalificera och utvärdera inkomna Anbud
- Föreslå tilldelningsbeslut
- Slutföra avtal med vald/a leverantör/er

- A - Ansökningsinbjudan
  - Krav på leverantörens finansiella ställning samt tekniska förmåga och kapacitet
- A - Upphandlingsförutsättningar
- B - Kravspecifikation
- C - Modellavtal

Förhandlat förfarande, exempel på dokument

Ansökningsinbjudan

Dokument A	Ansökningsinbjudan
Bilaga A1	Ansökningsformulär
Bilaga A2	Teknisk förmåga och kapacitet
Bilaga A3	Referensuppdrag
Bilaga A4	Försäkran
Bilaga A5	Egenförsäkran, ESPD
Bilaga A6:1	Åberopande av annans kapacitet
Bilaga A6:2	Intyg tillgång till annat företags kapacitet.
Bilaga A7	Paket och områdesindelning

Anbudsinbjudan

Dokument A	Upphandlingsföreskrifter
Bilaga A1	Anbudsformulär
Bilaga A2	Prisformulär
Bilaga A3	Ledningscentral
Dokument B	Kravspecifikation
Bilaga B1	Begrepp och Definitioner
Bilaga B2	Policydokument och Handlingsplaner
Bilaga B3	Fordonsdesign
Bilaga B4	Alkolås
Bilaga B5	Hem- och bopningsområde
Bilaga B6	Statistik över reseunderlag
Bilaga B7	Etablering
Bilaga B8	Teknik
Bilaga B9	Trafikeringschema körpass med kombinationsersättning
Bilaga B10	Specialfordon 2014
Dokument C	Modellavtal
Bilaga C1	Personuppgiftsbiträdesavtal
Bilaga C2	Personuppgiftsbiträdesavtal, instruktioner
Bilaga C3	Särskilda arbetsrättsliga kontraktvillkor
Bilaga C3.1	Formulär för egenrapportering

Tidplan

- SIU från hösten 2019 till juni 2020
- Publicering 21 augusti 2020 av Ansökningsinbjudan
- Ansökan in 2 november 2020
- Anbudsinbjudan publiceras 26 november 2020
- Anbud in 1 februari 2021
- Tilldelning 14 april 2021
- Trafikstart 19 juni 2022

Lärdomar från avtal VTAB 2018

- Att försöka skapa ännu bättre förutsättningar, för att redan i urvalsprocessen, kunna selektera bort anbudsgivare som är riskföretag och inte anses klara av uppdraget.
- Att utveckla etableringen i ytterligare steg med bredare kontroll av bl.a. teknik och systemleverantörer, för att även där kunna stoppa anbudsgivare i ett tidigt skede, innan skadan drabbar kunder.
- Att lägga fokus och arbete i första hand på de anbudsgivare som är riskföretag.
- Att organisation, kunskap och erfarenhet är viktiga områden som vi behöver få med på något sätt, samt att vi har adderat saker under kompletteringsupphandlingarna, t.ex. omsättningskrav, erfarenhet och referenser.
- Hävda avtal
  - Fyra avtalsparter försvann under etableringen
  - Sex avtalsparter via hävning av avtal p g a kvalitetsbrister med 160 fordon, vilket motsvarar 25% av alla upphandlade
- Kompletteringsupphandlingar (8 stycken, bl.a. två tillkommande kommuner och direktupphandlingar)

Krav på anbudssökande

Lagenliga och finansiella krav

- Årsredovisningar
- Verklig huvudman
- Skatter och avgifter
  - Moms, arbetsgivaravgifter och skulder hos Kronofogden
  - Utdrag från skattekonto (*samtliga transaktioner*)
- UC 3
- Genomsnittlig årsomsättning

Omsättningskrav

- Anbudssökande ska ha en viss minsta genomsnittlig årsomsättning för de två (2) senaste verksamhetsåren avseende persontransporter
- För att kunna bli tilldelad fler paket ska anbudssökande ha en genomsnittlig årsomsättning för de två senaste verksamhetsåren som uppgår till, eller överskrider, det sammanlagda beloppet för de aktuella paketen
- Möjlighet till en fördubbling

västtrafik		Personbil			Specialfordon Klass I			Special fordon Klass 2A Fast	Special fordon Klass 4 Fast	Totalt antal fordon	Omsättningskrav	KRAV Egen Ledning scentral
Paket	Kommun	Avrop PB	Avrop SB	Fast PB	Avrop SPC	Fast SPC	Kombi SPC					
21	Lidköping	14	1	3						37	12 950 000	X
	Götene	4		1								
	Skara	11		3								
22	Lidköping				4	2	3			13	6 500 000	
	Götene								1			
	Skara				2	1						
23	Skövde	24	2	11						39	13 650 000	X
	Tibro	1										
	Hjo	1										
	Karlsborg											
24	Skövde				6	1	2	1		13	6 500 000	
	Tibro								1			
	Hjo					1						
	Karlsborg								1			
25	Falköping	14	2	5	5	2	1			37	14 450 000	X
	Tidaholm	4	1	1		1			1			

Krav på anbudssökande

Teknisk och yrkesmässig kapacitet

- Anbudssökande ska tidigare ha arbetat med liknande uppdrag av **serviceresor** med tillhörande tjänster.
- Anbudssökande ska ha personella och organisatoriska resurser för att leverera och utföra de tjänster till art och omfattning som upphandlingen avser.
- Anbudssökande ska ha ett arbetssätt som säkerställer kvaliteten i utförandet av uppdrag.

Krav på anbudssökande

Åberopande av annans kapacitet

- Uppfylla samma krav som ansökande företag
- Vilken kapacitet som åberopas (finansiell, resurser, organisation)
- Intyg från åberopade företaget som bekräftar detta

Krav på anbudssökande

Krav på referensuppdrag

- Referensuppdragen ska omfatta tjänster som avser serviceresor
- Referensuppdragen ska tillsammans minst ha en årlig omsättning på SEK 7 000 000
- Referensuppdragen ska ha pågått under en sammanhängande period på minst två (2) år. Västtrafik godkänner pågående uppdrag.
- Referensuppdragen ska inte vara äldre än tre (3) år räknat från sista ansökningsdag,

Krav på anbudssökande

Frågor till referenter

- Har Anbudssökande varit tillförlitlig i sitt agerande?
- Har Anbudssökande utfört uppdraget på ett effektivt sätt?
- Har Anbudssökande varit kreativ i sitt genomförande av uppdraget?
- Har Anbudssökande verkat för god samverkan?
- Har Anbudssökande agerat på ett fackmässigt sätt?
- Har Anbudssökande haft ett positivt bemötande i sina kontakter med kunder, beställare, med flera, i det dagliga arbetet?

Krav på anbudssökande

Referensuppdrag

- **Svaren på frågorna ska avgas av referenten enligt följande modell.**
  - Svar "Nej": Anbudssökande har inte skött uppgiften på godkänt sätt
  - Svar "Tveksamt": Anbudssökande har bara delvis skött uppgiften på godkänt sätt
  - Svar "Acceptabelt": Anbudssökande har skött uppgiften på ett godkänt sätt
  - Svar "Ja": Anbudssökande har skött uppgiften på ett föredömligt sätt
- **Västtrafik kommer inte att godkänna referensuppdraget om svaren är följande:**
  - referenten svarar nej på en eller flera av frågorna, och/eller
  - tveksamt på två eller flera av frågorna

Hur blev det?

Antal intressenter
150 st

Inkomna
ansökningar
37 st

A-nr.	Företag/organisation	Org nr
1	AB Trendtaxi	5568467145
2	Amur Beställningscentral i Skövde AB	5565851713
3	Bergkvarbuss Aktieföretag	5562949973
4	Billinge Taxi AB	5569129884
5	Connect Bus Sandarna AB	5564931177
6	Dalsland Ämål taxi AB	5590672795
7	Gouda Taxi AB	5591294938
8	Göteborgs Buss AB	5565844346
9	Karim Transport AB	5590611314
10	Majvallen AB	5565779443
11	Majvallen Transport AB	5569281388
12	Mariestads Taxi Aktieföretag	5563317709
13	Mattin Taxi	8511175831
14	MIGS taxi	6507279450
15	Mimixpressen AB	5569701880
16	Partille Buss AB	5567683114
17	Samtrans Omsorgsresor AB	5562911965
18	Sparlunds Buss & Taxi i Grästorp AB	5562373034
19	SP-TAXI AB	5592478506
20	Sverigetaxi i Stockholm AB	5564701919
21	Taxi 120 120 AB	5568199854
22	Taxi Alingsås Aktieföretag	5563249118
23	Taxi Beställningscentral i Ulricehamns kommun	5563039071
24	Taxi Göteborg ek för	7572004351
25	Cabonline Region Väst AB	5564250859
26	Taxi Lidköping Buss AB	5566697966
27	Taxi Paradiset AB	5569534869
28	Taxi Skövde BC AB	5563311082
29	Taxi Stockholm 15 00 00 AB	5560279811
30	Taxi Trollhättan Aktieföretag	5562053297
31	Taxi Väst Aktieföretag	5561399477
32	taxi250 AB	5591574115
33	Taxicentralen Falköping Aktieföretag	5563502474
34	Telepass AB	5567526966
35	Tina Taxi AB	5591902092
36	Willbos Taxi Aktieföretag	5564970373
37	Väner Taxi AB	5590474952

Kvalificerade
23 st

1	AB Trendtaxi
2	Amur Beställningscentral i Skövde AB
3	Bergkvarbuss Aktieföretag
4	Billinge Taxi AB
5	Connect Bus Sandarna AB
8	Göteborgs Buss AB
10	Majvallen AB
11	Majvallen Transport AB
17	Samtrans Omsorgsresor AB
18	Sparlunds Buss & Taxi i Grästorp AB
20v	Sverigetaxi i Stockholm AB
22	Taxi Alingsås Aktieföretag
	Taxi Beställningscentral i Ulricehamns kommun Aktieföretag
24	Taxi Göteborg ek för
25	Cabonline Region Väst AB
26	Taxi Lidköping Buss AB
28	Taxi Skövde BC AB
29	Taxi Stockholm 15 00 00 AB
30	Taxi Trollhättan Aktieföretag
31	Taxi Väst Aktieföretag
34	Telepass AB
36	Willbos Taxi Aktieföretag
37	Väner Taxi AB

Vad ska anbudsgivare lämna anbud på

- 27 paket
- Timpris per fordonstyp
- Prioritera
- Paket
- Bas/Takvolym

Anbudsgivare:			Ange namn på företaget														Special fordon Klass 2A Fast Antal	Special fordon Klass 2A Fast Timpris	Special fordon Klass 1 Fast Antal	Special fordon Klass 1 Fast Timpris	UTVÄRDERINGS PRIS	Bas volym antal fordon	Tak volym antal fordon	Takvolym kronor	Omsättningskrav kronor	KRAV Egen Ledning scentral
Paket	Kommun	Prioritering	Personbil (PB) / Storbil (SB)				Specialfordon Klass 1 (SPC)																			
			Avrop PB Antal	Avrop PB Timpris	Avrop SB Antal	Avrop SB Timpris	Fast PB Antal	Fast PB Timpris	Avrop SPC Antal	Avrop SPC Timpris	Fast SPC Antal	Fast SPC Timpris	Kombi SPC Antal	Kombi SPC Timpris												
23	Skövde		24		2		11																			
	Tibro		1																							
	Hjo		1																							
	Karlsborg																									
24	Skövde								6		1		2			1										
	Tibro																1									
	Hjo										1															
	Karlsborg																1									
25	Falköping		14		2		5		5		2		1													
	Tidaholm		4		1		1				1						1									
26	Herrljunga		3														1									
	Vårgårda		3				1				1															
	Alingsås		8				3		1		1		1													
27	Mariestad		12				4		1		1		1													
	Gullspång										1															
	Töreboda		2								1															

Särskilda avtalsvillkor

- **Utbildning och certifiering**
  - Svensk Kollektivtrafiks Förarcertifiering serviceresor
- **Miljö – Fordon**
  - El & gas eller i annat fall, den version av fordonsmodell som har lägst Co2-utsläpp
- **Särskilda arbetsrättsliga kontraktsvillkor**
  - Alt 1: Trafikföretaget tillämpar villkoren i Taxiavtalet.
  - Alt 2: Trafikföretaget är bunden av och tillämpar villkoren i Taxiavtalet – förare.
  - Alt 3: Trafikföretaget tillämpar villkor för arbetstid, semester och lön i ett annat centralt kollektivavtal än Taxiavtalet – förare

Inkomna Anbud per paket

Paket	Kommun	Anbud 1	Anbud 2	Anbud 3	Anbud 4	Anbud 5	Anbud 6	Anbud 7
1	Göteborg	GBG Buss	Majvillan					
2	Göteborg	Cabonline	GBG Buss	Taxi Göteborg				
3	Göteborg	Cabonline	GBG Buss	Taxi Göteborg				
4	Göteborg Öckerö	Cabonline	GBG Buss	Taxi Göteborg				
5	Mölndal Härryda	Cabonline	GBG Buss	Majvillan	Taxi Göteborg			
6	Mölndal Härryda	GBG Buss	Taxi Göteborg					
7	Lerum Partille	Cabonline	GBG Buss	Majvillan	Taxi Göteborg			
8	Lerum Partille	GBG Buss	Majvillan	Taxi Göteborg				
9	Kungälv Ale	Cabonline	GBG Buss	Majvillan	Taxi Göteborg			
10	Stenungsund Orust Tjörn	Cabonline	GBG Buss	Majvillan	Sparlunds	Taxi Göteborg		
11	Bollebygd Borås Ulricehamn Svenljunga Mark Tranemo	Billinge Taxi	Cabonline	GBG Buss	Taxi Ulricehamn	Telepass		
12	Bollebygd Borås Ulricehamn Svenljunga Mark Tranemo	Bergkvarabuss	Cabonline	GBG Buss	Majvillan	Telepass	Willbos Taxi	

Hur blev det?

Antal intressenter
150 st

Inkomna
ansökningar
37 st

A-nr.	Företag/organisation	Org nr
1	AB Trendtaxi	5568467145
2	Amur Beställningscentral i Skövde AB	5565851713
3	Bergkvarabuss Aktieföretag	5562949973
4	Billinge Taxi AB	5569129884
5	Connect Bus Sandarna AB	5564931177
6	Dalsland Ämål taxi AB	5590672795
7	Gouda Taxi AB	5591294938
8	Göteborgs Buss AB	5565844346
9	Karim Transport AB	5590611314
10	Majvallen AB	5565779443
11	Majvallen Transport AB	5569281388
12	Mariestads Taxi Aktieföretag	5563317709
13	Mattin Taxi	8511175831
14	MIGS taxi	6507279450
15	Mimixpressen AB	5569701880
16	Partille Buss AB	5567683114
17	Samtrans Omsorgsresor AB	5562911965
18	Sparlunds Buss & Taxi i Grästorp AB	5562373034
19	SP-TAXI AB	5592478506
20	Sverigetaxi i Stockholm AB	5564701919
21	Taxi 120 120 AB	5568199854
22	Taxi Alingsås Aktieföretag	5563249118
23	Taxi Beställningscentral i Ulricehamns kommun Aktieföretag	5563039071
24	Taxi Göteborg ek för	7572004351
25	Cabonline Region Väst AB	5564250859
26	Taxi Lidköping Buss AB	5566697966
27	Taxi Paradiset AB	5569534869
28	Taxi Skövde BC AB	5563311082
29	Taxi Stockholm 15 00 00 AB	5560279811
30	Taxi Trollhättan Aktieföretag	5562053297
31	Taxi Väst Aktieföretag	5561399477
32	taxi250 AB	5591574115
33	Taxicentralen Falköping Aktieföretag	5563502474
34	Telepass AB	5567526966
35	Tina Taxi AB	5591902092
36	Willbos Taxi Aktieföretag	5564970373
37	Väner Taxi AB	5590474952

Kvalificerade
23 st

1	AB Trendtaxi
2	Amur Beställningscentral i Skövde AB
3	Bergkvarabuss Aktieföretag
4	Billinge Taxi AB
5	Connect Bus Sandarna AB
8	Göteborgs Buss AB
10	Majvallen AB
11	Majvallen Transport AB
17	Samtrans Omsorgsresor AB
18	Sparlunds Buss & Taxi i Grästorp AB
20v	Sverigetaxi i Stockholm AB
22	Taxi Alingsås Aktieföretag
23	Taxi Beställningscentral i Ulricehamns kommun Aktieföretag
24	Taxi Göteborg ek för
25	Cabonline Region Väst AB
26	Taxi Lidköping Buss AB
28	Taxi Skövde BC AB
29	Taxi Stockholm 15 00 00 AB
30	Taxi Trollhättan Aktieföretag
31	Taxi Väst Aktieföretag
34	Telepass AB
36	Willbos Taxi Aktieföretag
37	Väner Taxi AB

Antal
inkomna
Anbud 17 st

Antal
Avtalsparter
11 st

Överprövningar?

- **Två paket (av ett Trafikföretag)**
  - Trafikföretaget återkallade en ansökan
  - Västtrafik gjorde en ny tilldelning på ett paket efter att ny information inkommit
- **Två begäran om återkallelse av tilldelningsbeslut efter tidsfristen**
  - Västtrafik hade redan tecknat avtal med samtliga paket, förutom det som var överprövat
- **Ytterligare en överprövning**
  - Ansökan inkom ett halvår efter det att tilldelningen var gjord och därför medgav inte Förvaltningsrätten någon överprövning

Etablering

- Projektledare för etableringen, både Trafikföretag och Västtrafik
- Utveckla verktyget för etableringsprocessen
- FRIDA – Redovisningsmodul, som utvecklats i samverkan med Nordic Port, Jönköpings Länstrafik, Skånetrafiken och Västtrafik

FRIDA – Redovisningsmodul

- Inte bara ett redskap vid etablering, utan också ett verktyg vid uppföljning av avtal
- 13 perioder på 15 månader, ej juli & december 2021, och 56 uppgifter
- Automatiska mail till både Beställare och Trafikföretag vid rapporterade klar-
markeringar eller kompletteringar
- Påminnelse mejl i ställbart intervall, när de ska börja och hur ofta
- Dokumentregister

Uppföljning

- Uppföljningarna bör präglas av hållbarhet och partnerskap, kvalitet, ekonomi och utbildningar, där har vi hjälp av bl.a. av QlickView (business intelligence (BI) och Anbaro
- Med färre avtalspartners kan vi ha fler avstämningstillfällen, vid upphandling av VTAB 2018 så hade vi drygt 50 avtalspartner med 122 avtal
- Att utveckla uppföljningsmetoderna så att de blir mer automatiska
- Nya saker att följa upp som säkerställer hur Trafikföretag och Uppdragsgivare mår

Uppföljning via vår karta

Realtid Historiskt Uppföljning

Pass:

Bill:

Address: Planetzon: Ta bort

2023-01-12

08:02 17:06

Taxi Alingsås(11.23 - 15.00) VÅRSALI AP 0322-109 51

1	11:26(11:25)	5711
2	11:30(11:30)	5711
3	11:49(11:45)	5711
4	12:41	5711
5	12:49	5711

Viten

- Vitesbeloppen har gjorts tydligare med anledning av de erfarenheter vi har från tidigare avtal
- Vi arbetar aktivt med viten genom daglig uppföljning och kontroll
- Syftet är att säkerställa kvalitén i leveranserna

Utmaningar efter avtalsstart

- Tillräckliga resurser
  - Förartillgång, teknikskifte i fordon och trafikledningar, organisatoriska förändring, nya områden, några har växt, ansvar för ett område
- Vilken påverkan det har fått
  - Relativt liten kundpåverkan, höga viten
- Hur vi har hanterat/hanterar detta
  - Dialog, hjälp och stöd med att hitta lösningar, tillfälliga schemaförändringar, mer samåkning

Frågor?

Tack!

Frågor?

Aktivitetsplikt under anbuds tiden

Daniel Angermann, Trafikförvaltningen Region Stockholm

Aktivitetsplikt under anbudsstiden

Daniel Angermann

2023-05-10

Vad handlar frågeställningen om?

- Anbudsgivare invänder att det föreligger brist i upphandlingsdokument
- Påstående om skada eller risk för skada
- Anbudsgivare har inte kunnat avge det bästa anbudet på grund av bristen

Skaderekvisitet

- En upphandling ska göras om eller rättas om
  - en upphandlande myndighet överträtt upphandlingsregelverket och detta har medfört att leverantören
  - har lidit eller kan komma att lida skada
- Fel under det konkurrensuppsökande skedet
  - medförde tidigare i regel att skada ansågs föreligga
  - skadan behöver numera konkretiseras i högre utsträckning

Skada

- Principen om skyldigheten att begränsa skada
- HFD 2022 ref 4 I och II (fel om inte takvolym anges i ramavtal)
  - Anbudsgivaren/leverantören måste undvika/begränsa sin skada
  - Medför att frågor måste ställas under anbudstiden för att skaderekvisitet ska vara uppfyllt

Skadebedömningen

- Har leverantören gjort det som kan krävas för att undvika att skada uppkommer?
- En leverantör som anser att de uppgifter som lämnas i upphandlingsdokumenten är ofullständiga eller otydliga bör t.ex. redan under anbudstiden vända sig till den upphandlande myndigheten och ställa frågor samt begära kompletteringar och förtydliganden.
- Om leverantören utan godtagbara skäl underlåter att göra detta, och i stället väntar med att påtala eventuella brister till efter det att tilldelningsbeslutet är fattat, kan kravet på att bristen ska ha medfört att leverantören har lidit eller riskerar att lida skada normalt sett inte anses vara uppfyllt.
  - Aktivitetsplikt
  - Skyldighet att begränsa sin skada

En mängd ny praxis

- Brister som inte kräver aktivitet
  - Brist som uppenbarats sig först efter anbudsstiden
  - Brist har inte kunnat upptäckas under anbudsstiden
  - Aktivitetsplikten omfattar otydliga och ofullständiga UD. Vad krävs vid uppenbara brister, felaktiga eller oproportionerliga krav?
- Brister som kräver "extra" aktivitet
  - FR Sthlm: I en komplex upphandling behöver leverantören vara särskilt aktiv för att fullgöra sin aktivitetsplikt

En mängd ny praxis

- Räcker det att annan anbudsgivare åberopar brist?
  - FR Jönköping: Leverantören behöver inte upprepa fråga som någon annan redan hade ställt.
  - FR Linköping: Att en annan anbudsgivare ställt frågor i någon del fräntar inte leverantören att självt ställa frågor och begära förtydliganden om UM:s svar, enligt leverantören, inte avhjälp t otydligheterna.

En mängd ny praxis

- Måste man ställa följdfrågor?
  - KR Göteborg: Om UM inte lämnar tillfredsställande (förtydligande) svar finns inte krav på att leverantören ställer följdfrågor

En mängd ny praxis

- När ska bristen åberopas?
  - HFD resonerar om anbudstid och tilldelningsbeslut. Vad gäller däremellan?
  - Finns flera FR-avgöranden som säger att aktivitetsplikten fullgörs "före" tilldelningsbeslut.
  - KR Sundsvall: Ingen aktivitetsplikt vid för kort tid att uppmärksamma bristen (sen komplettering av UD)

Sammanfattning / reflektion

- Skyldighet att begränsa sin skada medför aktivitetsplikt under anbudstiden
  - Eventuella brister i UD behöver analyseras tidigt
- Vacklande praxis kring om alla brister (t.ex. felaktiga eller oproportionerliga krav) måste åberopas eller om det enbart avser otydliga och ofullständiga UD
- Man behöver inte upprepa andras påpekanden och inte heller ställa en mängd följdfrågor, men man kan inte heller "luta sig tillbaks"
- Mycket talar för att aktivitetsplikten fullgörs "före" tilldelningsbeslut
- Ny praxis växer fram successivt

Frågor?

Vad får man bära och lyfta?

Carl Lind, Transportstyrelsen

Vad får man bära och lyfta? Vad säger Arbetsmiljöverkets regelverk?

Svensk Kollektivtrafiks upphandlingsseminarium om serviceresor

Ersta, Stockholm, 2023-05-10

Carl Lind, Tekn. Dr. Ergonomi

Handläggare, sakkunnig inom ergonomi, MTO

Arbetsmiljöverket

Avdelningen för regler och internationella frågor

Ingen ska bli sjuk, skadas eller dö av jobbet

Arbetsmiljöverkets uppdrag (Förordning 2007:913)

Se till att arbetsmiljölagen (AML) och arbetstidslagen (ATL) följs

- Meddela **föreskrifter** och allmänna råd som förtydligar arbetsmiljölagen.
- Ta fram och tillhandahålla behovsanpassad, lättillgänglig och kvalificerad **information**.
- Främja **samverkan** mellan arbetsgivare och arbetstagare på arbetsmiljöområdet.
- Kontrollera att föreskrifterna följs (och därmed arbetsmiljölagen):
Tillsyn/ Inspektion inkl. **marknadskontroll**.
- Ansvara för officiell **statistik** om arbetsmiljö och arbetsskador.

Arbetsmiljöverkets intressenter

- Arbetsgivare
- Arbetstagare
- Skyddsombud
- Tillverkare
- Importörer
- Distributörer
- Övriga aktörer

Arbetsmiljölagen omfattar

- Alla anställda
- Elever i utbildning
- Totalförsvarspliktiga

Våra kärnverksamheter

- Inspektion
- Regler
- Analys
- Kommunikation

Vår organisation

- 8 avdelningar
- ~700 medarbetare
- 5 regioner

Hur tungt/mycket får man bära eller lyfta?

**Hur tungt/mycket kan man bära eller lyfta
utan risk för ohälsa?**

”De tyngsta varorna som levereras till er är säckar som väger 25–30 kg. Transporterna kan inte ske med rullande hantering på grund av nivåskillnader såväl utomhus som inomhus. Chauffören bär varorna från markplanet, via 16 trappsteg, ned till källaren. Det finns stor risk för både fallolyckor och överbelastning av kroppen”

Krav

Ni ska se till att trappan inte används som ordinarie transportled och att leveranserna kan ske med rullande hantering.

Lagstöd

Arbetsmiljöverkets regler 6 § i AFS 2012:2 om belastningsergonomi och 51–52 §§ i AFS 2009:2 om arbetsplatsens utformning.

(Notering: AFS 2020:1)

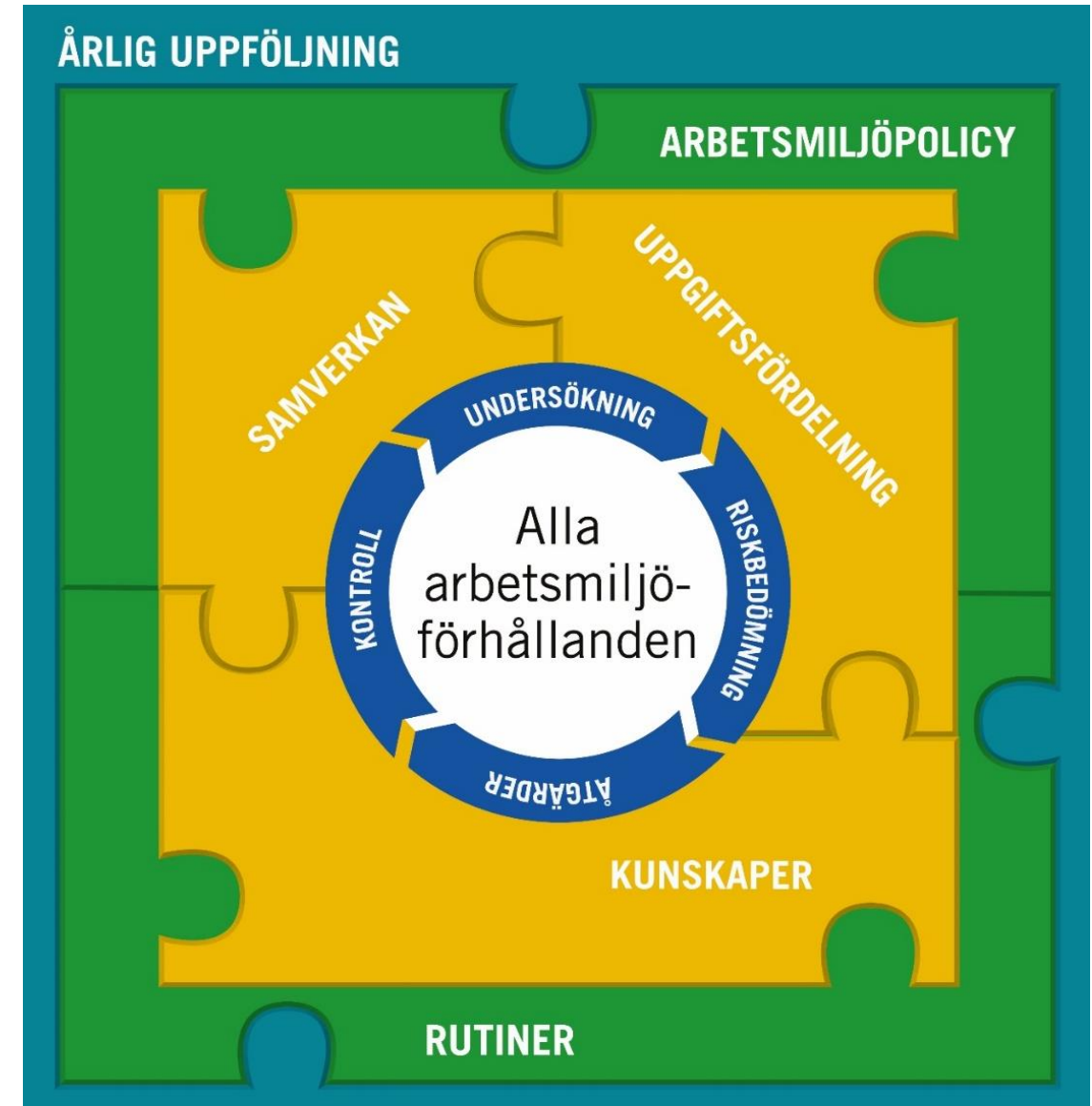
Arbetsmiljöns beskaffenhet

Arbetsmiljön skall vara **tillfredsställande** med hänsyn till arbetets natur och den sociala och **tekniska utvecklingen** i samhället.

Teknik, arbetsorganisation och arbetsinnehåll skall utformas så att arbetstagaren inte utsätts för fysiska eller psykiska belastningar som kan medföra **ohälsa eller olycksfall**.

Systematiskt arbetsmiljöarbete

- Förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet
- Uppnå en tillfredsställande arbetsmiljö
- Fysiska arbetsförhållanden
- Organisatorisk och social arbetsmiljö
- Arbetsgivarens ansvar
- Samverkan med arbetstagare

Vad säger Arbetsmiljöverkets föreskrifter?

Manuell hantering

Alla slags transporter eller förflyttningar av laster där en eller flera arbetstagare:

- lyfter eller sätter ned,
- Skjuter eller drar,
- bär eller flyttar en last.

Manuell hantering och annan kraftutövning

Arbetsgivaren ska:

- **ordna arbetsplatsen** så att man minskar eller undviker risken för arbetstagarna att drabbas av belastningsbesvär
- **vidta lämpliga åtgärder** (arbetsmiljöns utformning och arbetsuppgiftens krav). Inkluderar **organisatoriska åtgärder och arbetsutrustning** för att [undvika manuell hantering](#).

Manuell hantering och annan kraftutövning

Arbetsgivaren ska:

- **ordna arbetsplatsen** så att man minskar eller undviker risken för arbetstagarna att drabbas av belastningsbesvär
- **vidta lämpliga åtgärder** (arbetsmiljöns utformning och arbetsuppgiftens krav). Inkluderar **organisatoriska åtgärder och arbetsutrustning** för att [undvika manuell hantering](#).

Arbetsutrustning → **AFS 2006:4 om användning av arbetsutrustning**

Arbetsplatsens utformning → **AFS 2020:1 om arbetsplatsens utformning**

Om manuell hantering **inte kan undvikas** ska arbetsgivaren vidta åtgärder och beakta påverkande faktorer (bilaga A).

Arbetsställningar och arbetsrörelser

Arbetsgivaren ska ordna och utforma arbetsuppgifter och arbetsplatser så att arbetstagarna kan använda arbetsställningar och arbetsrörelser som är **gynnsamma** för kroppen.

Dvs. undvika:

- långvarigt och ofta återkommande arbete med **böjd eller vriden bål**,
- arbete med **händerna över axelhöjd eller under knähöjd**.
- kraftutövning i **ogynnsamma arbetsställningar**.

Kunskaper och information

Arbetsgivaren ska se till att arbetstagaren har tillräckliga kunskaper om:

- lämpliga arbetsställningar och arbetsrörelser
- hur teknisk utrustning och hjälpmedel ska användas
- vilka risker olämpliga arbetsställningar, arbetsrörelser och olämplig manuell hantering medför
- tidiga tecken på överbelastning av leder och muskler.

Hur tungt/mycket från man bära eller lyfta?

Undersökning och riskbedömning

Undersökning och riskbedömning

Undersöka om arbetstagarna utför arbete som kan vara hälsosfarligt eller onödigt tröttande på grund av:

- **arbetsställningar och arbetsrörelser**
- **manuell hantering**
- repetitivt eller handintensivt arbete

Om synförhållanden påverkar arbetsställningarna och arbetsrörelserna negativt

Bedöma risk skador i rörelseorganen (och på stämbanden) pga. belastningarna, enskilt och i kombination:

- duration (hur länge)
- frekvens (hur ofta)
- intensitet (hur mycket).

Ska också beakta fysiska, organisatoriska och psykosociala faktorer i arbetsmiljön

Om manuell hantering **inte kan undvikas** ska arbetsgivaren vidta åtgärder och beakta påverkande faktorer (**bilaga A**)

Vad påverkar belastningen vid manuell hantering

1. **Bördans eller lastens egenskaper**
2. **Krav på fysisk ansträngning**
3. **Arbetsmiljöns utformning**
4. **Verksamhetens krav**
5. **Individuella faktorer**

Vad påverkar belastningen vid manuell hantering

1. Bördans eller lastens egenskaper
t.ex. stor, tung, instabil, vass m.m.
2. Krav på fysisk ansträngning
3. Arbetsmiljöns utformning
4. Verksamhetens krav
5. Individuella faktorer

Vad påverkar belastningen vid manuell hantering

- 1. Bördans eller lastens egenskaper**
t.ex. stor, tung, instabil, vass m.m.
- 2. Krav på fysisk ansträngning**
utförs i böjd/vriden arbetsställning, dålig balans m.m.
- 3. Arbetsmiljöns utformning**
- 4. Verksamhetens krav**
- 5. Individuella faktorer**

Vad påverkar belastningen vid manuell hantering

- 1. Bördans eller lastens egenskaper**
t.ex. stor, tung, instabil, vass m.m.
- 2. Krav på fysisk ansträngning**
utförs i böjd/vriden arbetsställning, dålig balans m.m.
- 3. Arbetsmiljöns utformning**
otillräckligt utrymme, nivåskillnader i golv, ostadigt underlag
- 4. Verksamhetens krav**
- 5. Individuella faktorer**

Vad påverkar belastningen vid manuell hantering

- 1. Bördans eller lastens egenskaper**
t.ex. stor, tung, instabil, vass m.m.
- 2. Krav på fysisk ansträngning**
utförs i böjd/vriden arbetsställning, dålig balans m.m.
- 3. Arbetsmiljöns utformning**
otillräckligt utrymme, nivåskillnader i golv, ostadigt underlag m.m.
- 4. Verksamhetens krav**
otillräcklig fysisk vila eller återhämtningstid, långa avstånd att förflytta bördan, arbetstakten styrs helt av arbetsprocessen m.m.
- 5. Individuella faktorer**

Vad påverkar belastningen vid manuell hantering

- 1. Bördans eller lastens egenskaper**
t.ex. stor, tung, instabil, vass m.m.
- 2. Krav på fysisk ansträngning**
utförs i böjd/vriden arbetsställning, dålig balans m.m.
- 3. Arbetsmiljöns utformning**
otillräckligt utrymme, nivåskillnader i golv, ostadigt underlag m.m.
- 4. Verksamhetens krav**
otillräcklig fysisk vila eller återhämtningstid, långa avstånd att förflytta bördan, arbetstakten styrs helt av arbetsprocessen m.m.
- 5. Individuella faktorer**
inte fysiskt lämpad, olämplig klädsel (eller annat), otillräckliga kunskaper eller utbildning m.m.

Vad påverkar belastningen vid manuell hantering

- 1. Bördans eller lastens egenskaper**
t.ex. stor, tung, instabil, vass m.m.
- 2. Krav på fysisk ansträngning**
utförs i böjd/vriden arbetsställning, dålig balans m.m.
- 3. Arbetsmiljöns utformning**
otillräckligt utrymme, nivåskillnader i golv, ostadigt underlag m.m.
- 4. Verksamhetens krav**
otillräcklig fysisk vila eller återhämtningstid, långa avstånd att förflytta bördan, arbetstakten styrs helt av arbetsprocessen m.m.
- 5. Individuella faktorer**
inte fysiskt lämpad, olämplig klädsel (eller annat), otillräckliga kunskaper eller utbildning m.m.

[Källa till åtgärder!](#)

Hur kan man undersöka och bedöma risker vid manuell hantering?

12 § När kompetensen inom den egna verksamheten inte räcker för det systematiska arbetsmiljöarbetet eller för arbetet med arbetsanpassning och rehabilitering, skall arbetsgivaren anlita företagshälsovård eller motsvarande sakkunnig hjälp utifrån.

Bedömning lyftarbete

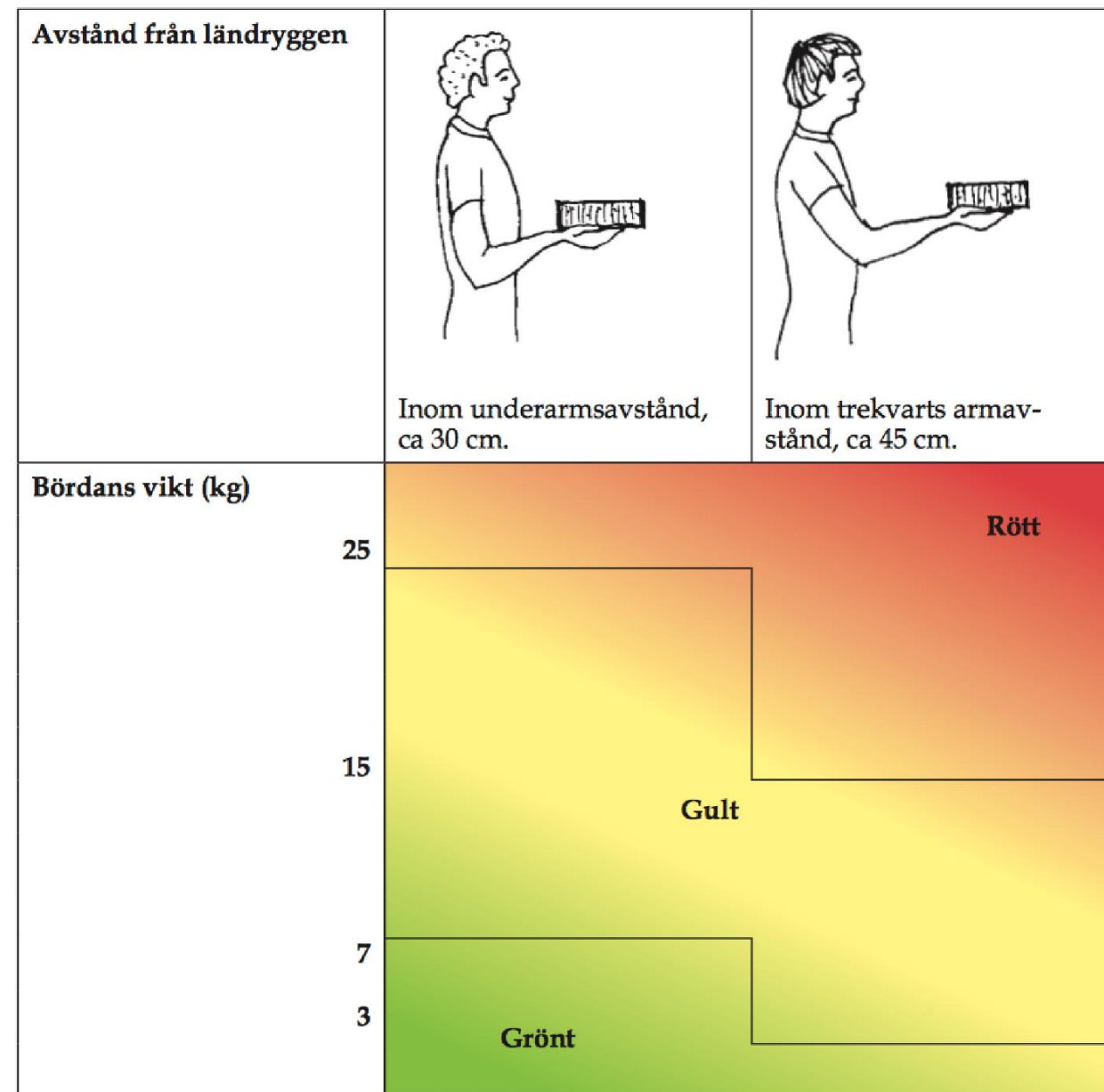
Modell för bedömning av ett symmetriskt lyft med två händer i stående under **idealiska förhållanden**

Tar hänsyn till:

- bördans vikt och
- vertikalt avstånd från kroppen

Exempel på andra faktorer som påverkar:

- hur ofta man lyfter,
- hur lång tid lyftarbetet pågår,
- lyfthöjder,
- bördans greppbarhet

Bedömningsmodell

Rött område = olämpligt

Belastningarna i arbetet har en sådan storlek och karaktär att alla eller de flesta arbetstagare riskerar att drabbas av belastningsbesvär på kort eller lång sikt.

Gult område = värdera närmare

Belastningarna i arbetet har en sådan storlek och karaktär att flera arbetstagare riskerar att drabbas av belastningsbesvär på kort eller lång sikt.

Grönt område = acceptabelt

Belastningarna i arbetet har en sådan storlek och karaktär att ingen eller enstaka arbetstagare riskerar att drabbas av belastningsbesvär.

Åtgärda förhållandena omgående för att eliminera eller minska risken, om det inte finns särskilda skäl att avvakta med åtgärder. Sådana skäl kan vara att det är mycket stora praktiska svårigheter att snabbt åtgärda de brister som medför risker eller att särskilt utvalda arbetstagare fått särskild kunskap om riskerna och färdighet i att undvika dem.

Gör mer noggranna undersökningar och bedömningar för att definitivt avgöra graden av risk. Framför allt tidsfaktorer (tempo, frekvenser, varaktighet etc.) behöver utredas mer ingående.

För de flesta arbetstagarna innebär belastningarna alltså inte någon risk för skador. Men var försiktig med särskilda riskgrupper (t.ex. gravida, minderåriga eller arbetstagare som nyligen har varit sjuka). Man behöver normalt inte vidta generella åtgärder, däremot individuella om det behövs.

Bedömning lyftarbete (ADI 627)

Bedöm risker vid
manuell hantering

– lyfta/bära KIM1

Kan användas för att:

- undersöka risker vid manuell hantering
- få snabb och grov bild av risker

Beaktar inte alla relevanta faktorer

Checklistor - Belastningsergonomi

<https://www.av.se/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/publikationer/checklistor/?hl=checklistor>

Bedömning lyftarbete (ADI 627)

Bedöm risker vid manuell hantering - lyfta och bära, KIM 1, (ADI 627), broschyr

I den här bedömningsmallen kan du själv göra en bedömning av riskerna med att bära och lyfta last. Det är viktigt att bära tung last på rätt sätt för hälsans skull. Fyll i mallen direkt på skärmen eller skriv ut den.

Bedöm risker vid manuell hantering - lyfta/bära (ADI 627), broschyr

Ladda ner pdf

Manual för ifyllnad av bedömningsmodellen

Bedöm risker vid manuell hantering - lyfta/bära med stöd av nyckelindikatorer, pdf, öppnas i nytt fönster

KIM 1 - en introduktion

Checklistor - Belastningsergonomi

<https://www.av.se/arbetsmiljoarbete-och-inspektioner/publikationer/checklistor/?hl=checklistor>

Bedömning lyftarbete (ADI 627)

Bedömning lyftarbete (ADI 627)

☐ Att lyfta eller flytta laster (< 5 s)		☐ Hålla (> 5 s)		☐ Bära (> 5 m)	
Antal gånger per arbetsdag	Tidspoäng	Totalt tid under arbetsdagen	Tidspoäng	Totalt avstånd under arbetsdagen	Tidspoäng
☐ < 10	1	☐ < 5 min	1	☐ < 300 m	1
☐ 10 till < 40	2	☐ 5 till 15 min	2	☐ 300 m till < 1km	2
☐ 40 till < 200	4	☐ 15 min till < 1 h	4	☐ 1 km till < 4 km	4
☐ 200 till < 500	6	☐ 1 h till < 2 h	6	☐ 4 till < 8 km	6
☐ 500 till < 1000	8	☐ 2 h till < 4 h	8	☐ 8 till < 16 km	8
☐ ≥ 1000	10	☐ ≥ 4 h	10	☐ ≥ 16 km	10
Exempel: <ul style="list-style-type: none"> • mura, • placering av arbetsstycken i en maskin, • ta lådor ur en container och placera dem på ett transportband 		Exempel: <ul style="list-style-type: none"> • hålla och styra ett stycke gjutjärn vid arbete med en slipmaskin, • användning av en handslipmaskin, • användning av en ogrärensare 		Exempel: <ul style="list-style-type: none"> • bärande av möbler, • leverans av byggnadsställningskomponenter till en byggarbetsplats 	

	Lastpoäng: ---
+	Bedömningspoäng arbetsställning: ---
+	Bedömningspoäng arbetsförhållanden: ---
=	Totalt: ---

X

Tidspoäng: ---

=

Riskpoäng: ---

Bedömning lyftarbete (ADI 627)

☐	Lastens vikt	Lastpoäng
☐	< 5 kg	1
☐	5 till < 10 kg	2
☐	10 till < 15 kg	4
☐	15 till < 25 kg	7
☐	≥ 25 kg	25

	Lastpoäng:	---
+	Bedömningspoäng arbetsställning:	---
+	Bedömningspoäng arbetsförhållanden:	---
=	Totalt:	---

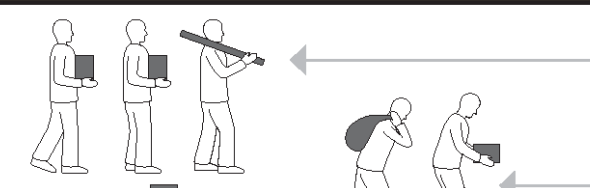

X

Tidspoäng:	---
------------	-----

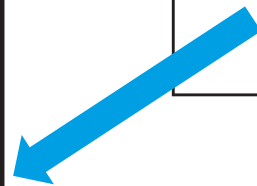
=

Riskpoäng:	---
------------	-----

Bedömning lyftarbete (ADI 627)

Vanlig arbetsställning, lastens position	Arbetsställning, lastens position	☐ Bedömningspoäng arbetsställning
	Upprätt överkropp, ej vriden • När lasten lyfts, hålls, bärs och sänks är den nära kroppen	☐ 1
	• Lätt framåtböjd eller vriden överkropp • När lasten lyfts, hålls, bärs och sänks är den nära kroppens mitt	☐ 2
	• Låg böjd kroppsställning eller långt framåtböjd • Lätt framåtböjd samtidigt som överkroppen är vriden • Lasten är långt från kroppen eller över axelhöjd	☐ 4
	• Långt framåtböjd samtidigt som överkroppen är vriden • Lasten är långt från kroppen • Begränsad stabilitet när arbetaren står upprätt • Hukande eller på knä	☐ 8

	Lastpoäng: ---
+	Bedömningspoäng arbetsställning: ---
+	Bedömningspoäng arbetsförhållanden: ---
=	Totalt: ---

Tidspoäng: ---

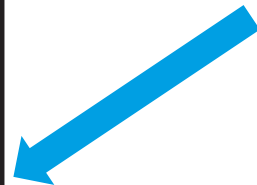
=

Riskpoäng: ---

Bedömning lyftarbete (ADI 627)

	Lastpoäng: ---
+	Bedömningspoäng arbetsställning: ---
+	Bedömningspoäng arbetsförhållanden: ---
=	Totalt: ---

Arbetsförhållanden	☐ Bedömningspoäng arbetsförhållanden
Goda ergonomiska förhållanden, d.v.s. gott om utrymme, inga fysiska hinder i arbetsområdet, jämnt och fast underlag, tillräcklig belysning, låg halkrisk	☐ 0
Utrymmet för rörelser är begränsat och ogynnsamma ergonomiska förhållanden förekommer (t.ex. 1: utrymmet begränsat på grund av för låg takhöjd eller ett arbetsutrymme som är mindre än 1,5 m ² , eller 2: arbetsställningen är instabil på grund av ojämnt golv eller mjukt underlag)	☐ 1
Mycket begränsat rörelseutrymme och/eller instabil tyngdpunkt hos lasten (t.ex. flytt av patienter)	☐ 2

X	Tidspoäng: ---	=	Riskpoäng: ---
---	----------------	---	----------------

Bedömning lyftarbete (ADI 627)

Riskområde	Riskpoäng	Beskrivning
1	< 10	Låg belastningssituation, fysisk överbelastning är osannolik.
2	10 till < 25	Ökad belastningssituation, fysisk överbelastning är möjlig för personer med lägre fysisk kapacitet. För denna grupp är det fördelaktigt att ändra arbetsplatsens utformning.
3	25 till < 50	Kraftigt ökad belastningssituation, fysisk överbelastning möjlig. En ny utformning av arbetsplatsen rekommenderas.
4	≥ 50	Hög belastningssituation, fysisk överbelastning är sannolik. Arbetsplatsens utformning måste ändras.

	Lastpoäng:	---
+	Bedömningspoäng arbetsställning:	---
+	Bedömningspoäng arbetsförhållanden:	---
=	Totalt:	---

$\times$

Tidspoäng:	---
------------	-----

 $=$

Riskpoäng:	---
------------	-----

Andra modeller för bedömning av manuell hantering

Lyfta och bära

- ISO 11228-1:2021 Ergonomics — Manual handling — Part 1: Lifting, lowering and carrying

Skjuta-dra arbete

- ISO 11228-2:2007 Ergonomics — Manual handling — Part 2: Pushing and pulling
- Modell i Arbetsmiljöverkets allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna om belastningsergonomi
- Bedöm risker vid manuell hantering - skjuta och dra, KIM 2, (ADI 668)

Tack för att du har lyssnat!

Läs mer på av.se

ARBETSMILJÖVERKET

Vad letar du efter?

Arbetsmiljöarbete och inspektioner   Hälsa och säkerhet   Inomhusmiljö   Produktion, industri och logistik   Om oss

§ **Lagar och regler**
Lagar, regler och föreskrifter om arbetsmiljö

🖥️ **E-tjänster**
E-tjänster och blanketter för anmälan och ansökningar

🗣️ **Inspektioner**
Inspektioner, utredningar och kontroller

🛠️ **Stöd och verktyg**
Stöd och verktyg för ditt arbetsmiljöarbete

Arbetsgivare

- Ansvar för arbetsmiljön
- Systematiskt arbetsmiljöarbete, SAM
- Vad gör du som arbetsgivare vid begäran om åtgärder (6:6 a)?
- Vad gör du som arbetsgivare vid skyddsombudsstopp (6 kap 7§)
- Så går en inspektion till
- Anmäl arbetskada

Skyddsombud

- Arbeta med arbetsmiljön
- Skyddsombud och arbetsmiljöombud
- Begäran om åtgärder kring arbetsmiljö och arbetstider (6:6a)
- Skyddsombudsstopp (6 kap 7§)
- Psykisk ohälsa, stress, hot och våld

Arbetstagare

- Ditt deltagande i arbetsmiljöarbetet
- Din arbetsgivares ansvar för arbetsmiljön
- Lokaler och arbetsutrymme
- Psykisk ohälsa, stress, hot och våld
- Personlig skyddsutrustning

Teckenspråk

ARBETSMILJÖVERKET

Vad letar du efter?

Inomhusmiljö   Produktion, industri och logistik   Om oss

english (engelska)

drag

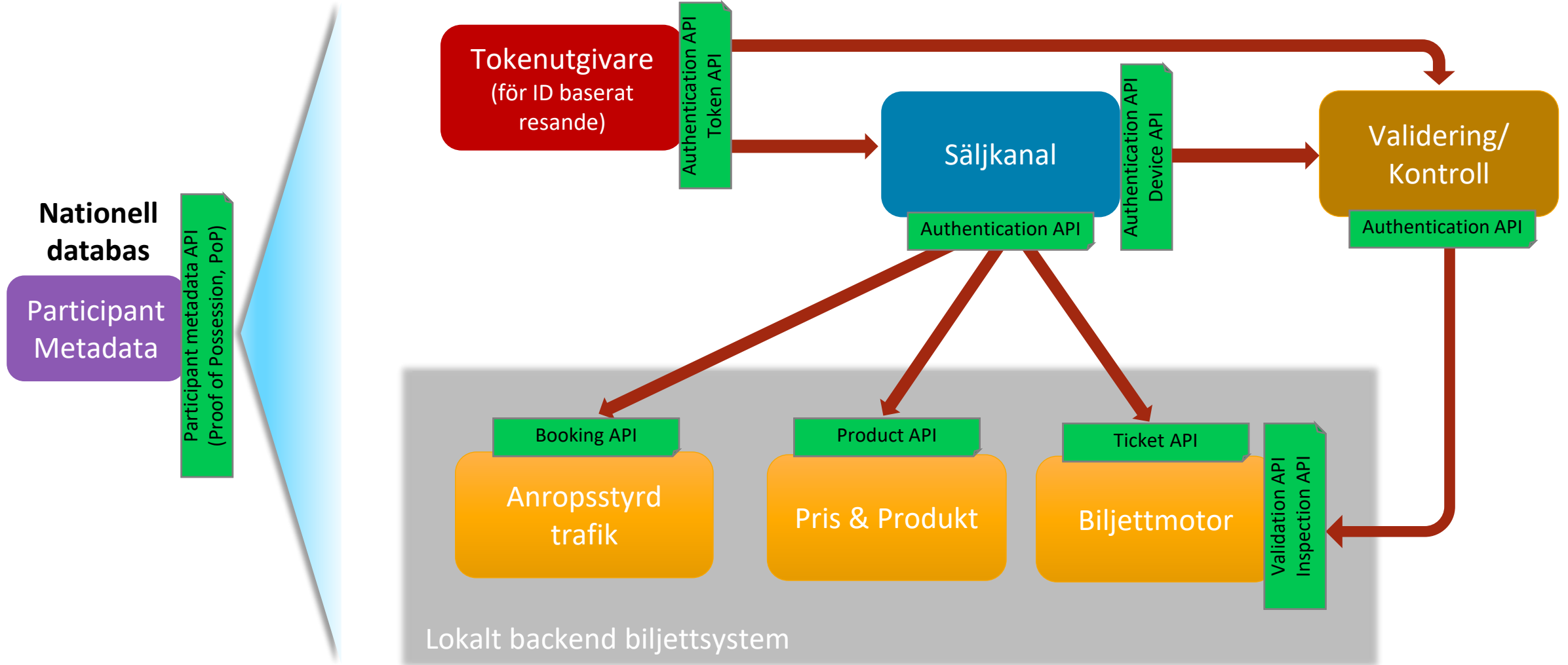
ket har regeringens och riksdagens uppdrag att se till att arbetsmiljön uppfyller de krav som finns i arbetsmiljölagen och att alla har en bra och utvecklande arbetsmiljö. Vi tar fram och utvärderar föreskrifter, inspekterar arbetsställen och utvärderar information om arbetsmiljöregler.

Ingen ska bli sjuk, skadas eller dö av jobbet

Vad kan BOB-standarden innebära för anropsstyrd trafik? Hur kan det gå ihop med taxametern?

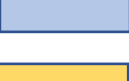

Johan Hammar, Samtrafiken och Mikael Andersson, Stuktab

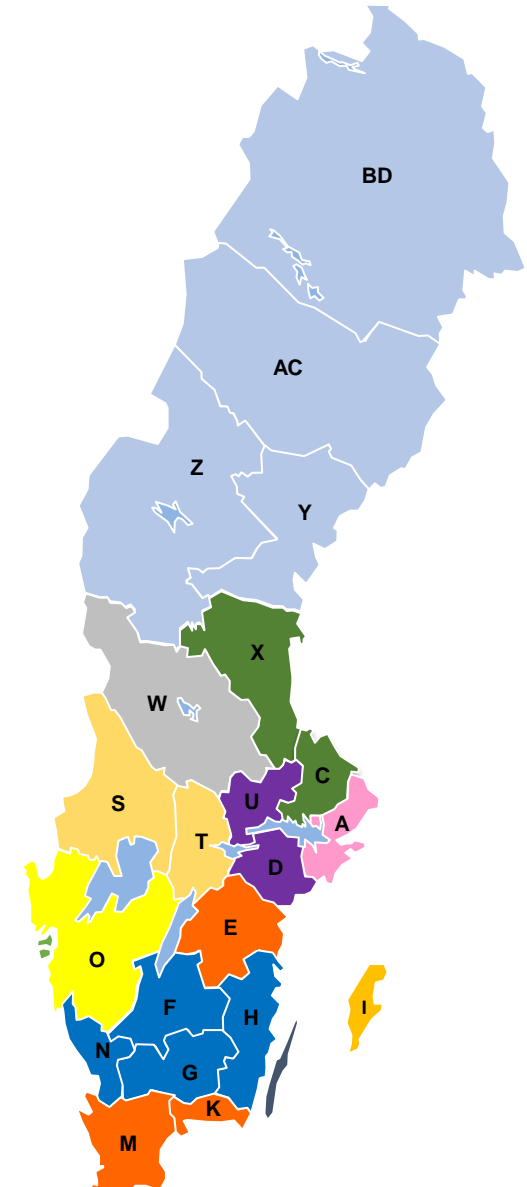
BoB - översikt

Aktuella BoB initiativ RKM 2022

- SL – Egenutvecklat
- Skånetrafiken – Egenutvecklat, delat med Östergötland och Blekinge
- LYNX-länen – Egenutvecklat
- UL – Egenutvecklat, delat med X-Trafik
- Västtrafik – nytt gränssnitt till befintligt system. Ny upphandling.
- Västmanland och Sörmland – nytt gränssnitt till befintligt system (Ridango). Ny upphandling
- Gotland – Ridango (BoB), nyupphandlat
- Norrlandslänens – håller på att införa BoB-system (Fara)
- Värmland och Örebro – gemensam upphandling av BoB-system
- Dalarna – Upphandling av ny app (BoB)

Taxameter & Biljetter

Presentation Structab, Mikael Andersson

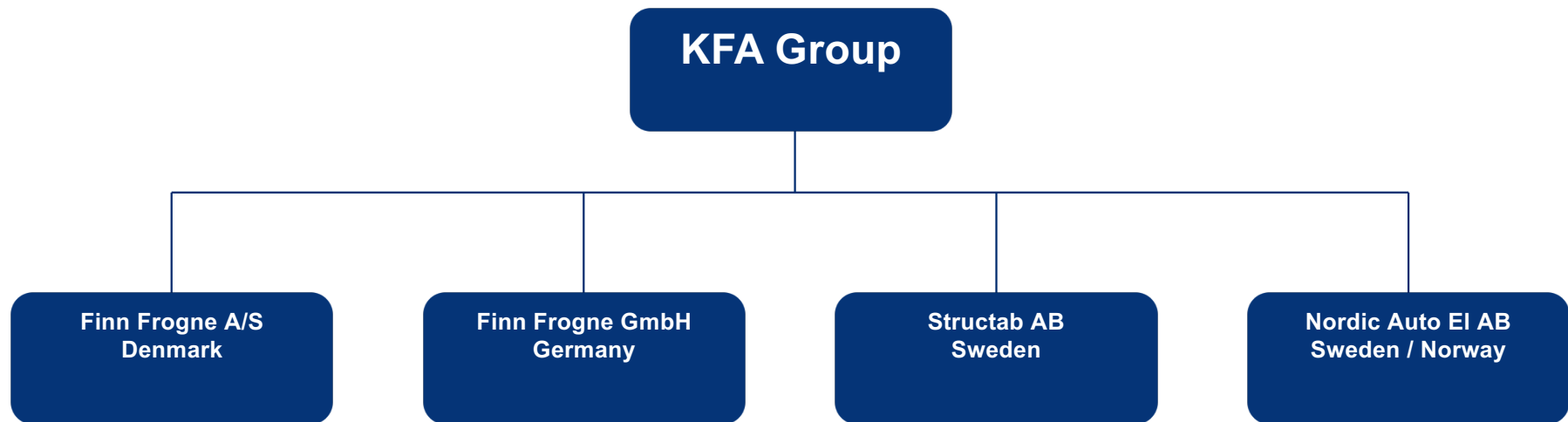
Halmstad 2023-05-10

Structab AB

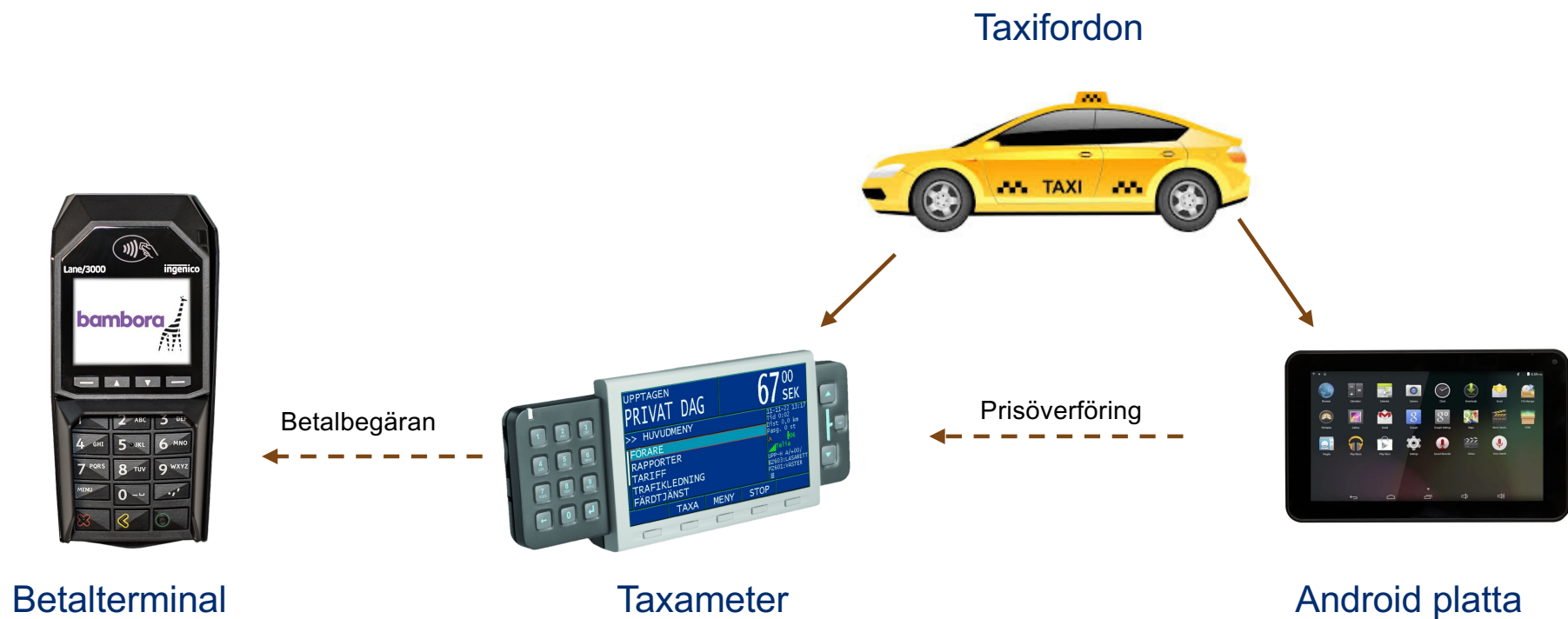
- ▶ Structab AB har sitt säte i Halmstad.
- ▶ Vi är specialiserade på verksamhetssystem till taxi.
- ▶ Allt från bokningssystem, kommunikation, bildatasystem och faktureringsystem
- ▶ Egen utveckling av taxametrar
- ▶ Vi finns representerade i
  - Sverige med ca 7 000 taxametrar
  - Norge med ca 2 700
  - Finland med ca 1100.

KFA Group

Vad finns i bilen idag?

Många har endast det här.

Betalterminal

Betalbegäran

Taxameter

Taxifordon

Dagens betalterminaler

- Endast gjord för kortbetalningar
- Chip
- NFC kontaktlöst
- Mag stripe

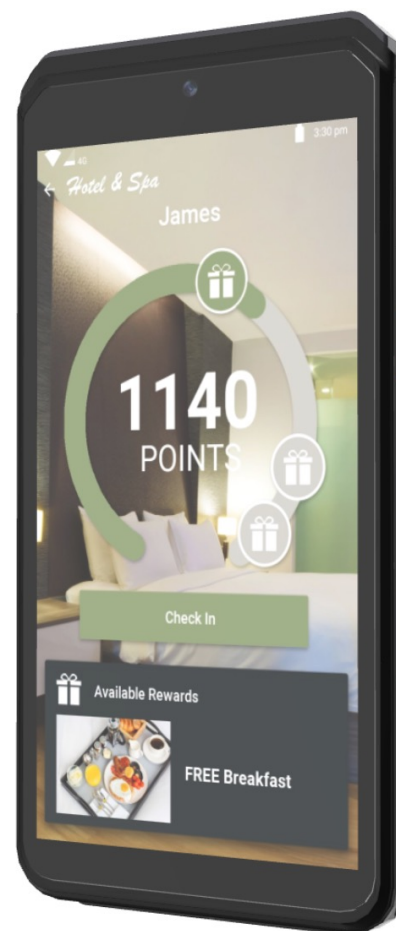

Vad är på gång?

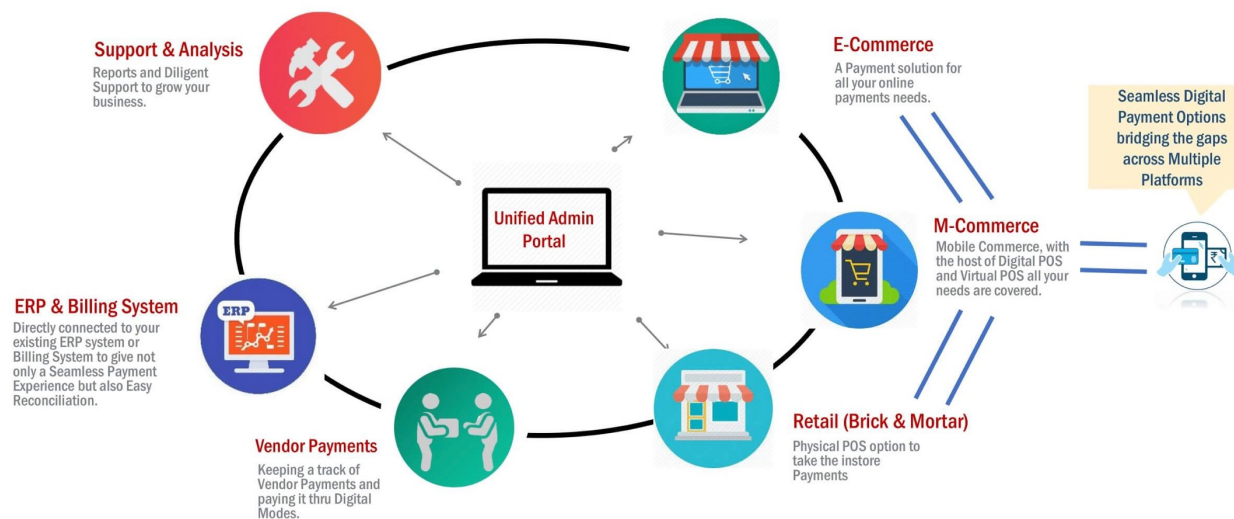
SmartPos

- Klara allt som tidigare terminaler
- Streckkodsläsare inbyggt
- Kamera
- Androidplattform
- Fler betalmöjligheter
  - Swish
  - Klarna
  - Paypal
- Egna appar

Interna tjänster i SmartPos

- API kopplingar mot olika betaltjänster
  - Egna kort
    - Förarkort
    - Färdtjänstkort
    - Biljetter
  - Swish
  - Klarna
  - Paypal

Frågor?

Hur påverkas kunderna av en IT-attack och hur går man vidare

Mikael Andersson, Stuktab

IT-Attacken mot Structab SDS den 20 mars

Presentation Structab, Mikael Andersson

Halmstad 2023-05-10

Vår del av världen är mer utsatt än någonsin av cyberattacker.

Attacker sker dagligen.

Efter IT-attacken: Problemen hos Västtrafik blir kvar över helgen

1:26 min · 2023-03-21

IT-attacken: Taxi Trollhättan tar bokningar med papper och penna

0:52 min · 2023-03-21

I samma vecka.

TRYGGHETSLARM

▶ Störningar i trygghetslarmen – flera västsvenska kommuner drabbade

0:59 min

Foto: Fredrik Sandberg/TT

KARLSHAMN

▶ Konstaterad cyberattack bakom gårdagens utslagna trygghetslarm

0:45 min [+](#) [Min sida](#) [↗](#) [Dela](#)

Publicerat fredag 24 mars kl 08.27

- Det var en cyberattack som låg bakom driftstörningarna som slog ut trygghetslarmen för 100 000 personer i 150 svenska kommuner, däribland Karlshamn.

I samma vecka.

Driftstörningar hos Swish – betalningar kan inte genomföras

Sverige • Den mobila betaltjänsten Swish har just nu drabbats av en driftstörning som gör att det inte går att utföra betalningar.

I samma vecka.

Driftstörningar på Sveriges Radio

Publicerad 2023-03-23

Sveriges Radios webb och app har drabbats av störningar. SR uppger att tekniker arbetar för att lösa problemen men att man inte har någon prognos för när allt ska fungera som det ska igen.

I samma vecka.

CYBER INCIDENT IN FERRARI

Maranello (Italy), 20 March 2023 – Ferrari N.V. (NYSE/EXM: RACE) (“Ferrari”) announces that Ferrari S.p.A., its wholly-owned Italian subsidiary, was recently contacted by a threat actor with a ransom demand related to certain client contact details. Upon receipt of the ransom demand, we immediately started an investigation in collaboration with a leading global third-party cybersecurity firm. In addition, we informed the relevant authorities and are confident they will investigate to the full extent of the law.

DATA BREACHES

Ferrari Says Ransomware Attack Exposed Customer Data

Ferrari said that a ransomware attack was responsible for a data breach that exposed customer details, but did not impact company operations.

Hela transportsektorn drabbad

Cyberattack mot Västtrafik del av oroande trend för transportsektorn

Den cyberattack som påverkade Västtrafik förra veckan är ingen isolerad händelse. Transportsektorn har under de senaste sex månaderna varit särskilt utsatt för olika typer av it-attacker. Enligt EU:s cybersäkerhetsbyrå Enisa fördubblades ransomware-angrepp mot sektorn under fjolåret.

Ett cyberangrepp drabbade Västtrafiks sjukresor och färdtjänsttransporter förra veckan.

Thomas Harrysson/Västtrafik

Ingen har väl missat att ölen tog slut

All production och distribution stoppas efter it-attacken. Foto: SVT

Bryggeri i Vimmerby utsatt för it-attack

UPPDATERAD 13 APRIL 2023 PUBLICERAD 11 APRIL 2023

Åbro bryggeri i Vimmerby blev under fredagen utsatt för ett ransomware-angrepp. Angreppet innebär att verksamheten står helt stilla. Företaget arbetar nu med att rensa datorerna och byta ut viss hårdvara för att så snart som möjligt kunna dra igång produktionen igen.

KFC, Pizza Hut owner discloses data breach after ransomware attack

By [Sergiu Gatlan](#)

April 10, 2023 02:23 PM 0

Roughly 300 restaurants shut down in the U.K.

As a direct result of the January ransomware attack, Yum! Brands was forced to shut down around 300 restaurants in the United Kingdom.

Hur tog man sig i systemet?

Ett läckt opererligt kundlogin

- ▶ Genom att man fått åtkomst till en kunds login och därmed kunde öppna en första dörr så lyckades man med hacker metoder skaffa sig högre behörigheter.
- ▶ Därefter kunde placera ut krypteringprogram och backdoors för att kunna ansluta även om man blivit utestängd.
- ▶ Man förberedde sig för att extrahera data och ägnade tid åt att surfa runt i systemet för att bilda sig en uppfattning av man tagit sig in på.

Omedelbar åtgärd

- ▶ Så fort vi upptäckte att det pågick en attack så stängde vi ner hela systemet från access utifrån. Avbröt alla krypteringsprocesser och säkrade backuper.
- ▶ Viktigt att informera kunder och berörda parter. Vår driftinfosida blev mycket välbesökt.
- ▶ Att ta hjälp utifrån av professionell IT-säkerhetskonsult som arbetar med cyberattacker dagligen.
- ▶ Att få igång reservlösningar där så är möjligt. I vårt fall direktkopplade appar mot färdtjänstsystemen.
- ▶ Starta forensisk undersökning och ta kontakt med myndigheter (polis m.m.).

Reservlösning på plats

Efter IT-attacken: Nu fungerar resorna igen hos Västtrafiks anropsstyrda trafik

Västra Götaland - 23 mars 2023

Den tekniska störningen i Västtrafiks anropsstyrda trafik som påverkar sjukresor, färdtjänst och skoltaxi fortgår. Trots det hanterar Västtrafik situationen och löser alla resor. Resenärer kan återigen boka sin resa som vanligt.

Driftinformation

Här publiceras av Structab AB kända driftstörningar avseende vår serverdrift, internet, EMV och/eller 4G/3G/GPRS via Licera.

2023-03-29 kl 16:00: Antalet servrar som hanterar HD Transport är nu utökade vilket bör göra att hanteringen fungerar bättre. Går det fortfarande tungt är ett tips att logga ut och sedan in igen, då blir man kopplad mot den server som har lägst last.

2023-03-29 kl 13:23:

- Mailfunktionen för varningar från RC är nu åter aktiverad.
- Det är för närvarande **väldigt hög belastning** på de servrar som kör trafikledningsprogrammen. Vi jobbar på att utöka antalet maskiner som hanterar detta. Tills detta är klart ber vi er att inte logga in med för många användare samtidigt.

2023-03-26 kl 19:14: Samtliga Centraler är nu åter i drift och har kontakt med alla sina fordon. Enstaka delsystem/tjänster/inloggningar återstår och de kommer upp under de närmsta dagarna.

2023-03-24 kl 19:45: Den nya driftplattformen är nu på plats med ny serverpark, förberedd för en säkrare driftmiljö framöver. Vi går nu in i fas 2 där vi börjar återställa de kundspecifika delarna. Jobbet kommer att fortgå under helgen och målbilden är att vi, innan helgen är slut, har släppt in de första centralerna till sina trafikledningsystem.

2023-03-23 kl 17:30: En tillfällig reservlösning via app finns nu på plats för Göteborgs Färdtjänst.

2023-03-23 kl 08:42: Samtliga kanaler in mot RC är uppe sedan igår kväll och taxametrarna tömmer in data. Det som återstår är att få igång funktionen som skickar ut varningsmail samt "ur drift" tjänsten. Vi jobbar även på att få igång "MT Config" så att det blir enklare att skapa och ladda konfigurationer på taxametrarna.

2023-03-22 kl 18:10: Nästan alla fordon i RC skickar nu in data. Endast ett fåtal återstår att upprätta kommunikation emot. Vi har dessutom under dagen kopplat fordon som kör mot Västtrafik till en app för de transportörer som önskat det. Detta som en tillfällig reservlösning för färdtjänst under Västtrafiks ledning.

Förändringar vi genomförde

- ▶ Endast kända IP-adresser får ansluta. Kunder behöver skaffa fasta IP-adresser
- ▶ Personliga inloggningskonton. Inga gemensamma konton tillåts.
- ▶ Krav på långa lösenord, minst 15 tecken.
- ▶ Införande av MFA (multifaktor autentisering). App i mobiltelefon likt bank-ID.

Hur lång tid tar det att knäcka ett lösenord?

Image Credit: [Home Security Heroes](#)

# OF CHARACTER	Numbers Only	Lowercase Letters	Lowercase Upper & Letters	Numbers, Upper & Lowercase Letters	Numbers, Upper & Lowercase Letters, Symbols
4	Instantly	Instantly	Instantly	Instantly	Instantly
5	Instantly	Instantly	Instantly	Instantly	Instantly
6	Instantly	Instantly	Instantly	Instantly	4 Seconds
7	Instantly	Instantly	22 Seconds	42 Seconds	6 Minutes
8	Instantly	3 Seconds	19 Minutes	48 Minutes	7 Hours
9	Instantly	1 Minutes	11 Hours	2 Days	2 Weeks
10	Instantly	1 Hours	4 Weeks	6 Months	5 Years
11	Instantly	23 Hours	4 Years	38 Years	356 Years
12	25 Seconds	3 Weeks	289 Years	2K Years	30K Years
13	3 Minutes	11 Months	16K Years	91K Years	2M Years

Nytt system

- ▶ Nytt system sattes upp med striktare regler så att den forensiska undersökningen kunde fortgå på det gamla.
- ▶ Det är viktigt att förstå exakt hur attacken gått till och även ta vara på de spår som angriparen lämnat efter sig. Därav så behöver även all gammal data sparas även om den delvis är förstörd.
- ▶ Återställning av backuper i nytt system så att så mycket som möjligt är så som det tidigare såg ut.
- ▶ Alla våra ca 40 SDS kunder var uppe i drift inom sju dygn.

Support!

- ▶ När kunderna släpps in i det nya systemet med nya inloggningsrutiner krävs det olika nivå av support.
- ▶ Vi hade ca 10 supporttekniker aktiva under perioden för att stödja kunder.
- ▶ Totalt jobbade ca 20 personer på olika nivå med att driftsätta det nya systemet.

Frågor

Vårt ansvar som upphandlare för en seriös bransch, tips och trix

Erik Odsell, Lunds kommun

När vi måste konkurrensutsätta enligt LOU – hur ska vi då kunna säkerställa att vi slipper oseriösa leverantörer?

Vårt ansvar som upphandlare för en seriös
bransch

Stockholm den 10 maj 2023

Vem är jag?

Erik Odsell

Upphandlingsjurist i Lunds kommun

Centralt placerad vid Kommunkontoret med övergripande uppdrag för hela kommunen.

10 års erfarenhet av offentlig upphandling vid statlig myndighet och kommun. Dessförinnan arbetat med affärsjuridik inom privat sektor – framförallt inom immaterialrätt.

- Erfarenhet av upphandling av transportörsavtal (färdtjänst, samordnad skolskjuts mm) samt upphandling av administrativa tjänster och system kopplat till desamma.
- Erfarenhet av diverse överprövningar av upphandlingar kopplat till transportörsavtal, system kopplat till färdtjänst, samordnad skolskjuts mm

Mitt tema idag:

När vi måste konkurrensutsätta enligt LOU – hur ska vi då kunna säkerställa att vi slipper oseriösa leverantörer?

Underrubrik:

Vårt ansvar som upphandlare för en seriös bransch

LOU – Djävulens påfund som medför ”dåliga affärer”?

BYGGINDUSTRIN

Meny ☰

Affärer i byggsektorn

Brett missnöje med LOU i branschen

Publicerad: 8 februari 2023, 12:21

Sanna Wallerstedt, jurist och sekreterare i Byggföretagens LOU-utskott.

DEBATT

LOU fördyrar med 100 miljoner kronor varje år

2022-02-17

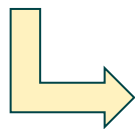

Massivt missnöje med LOU

40 procent av kommunerna tycker att lagen om offentlig upphandling fungerar dåligt. Men it-bolagen är ännu mer missnöjda med hur lagen fungerar, enligt en stor undersökning.

Syftet med offentlig upphandling

- Närbesläktat med konkurrenslagstiftningens syfte

Om offentlig upphandling

Offentlig upphandling är den process som offentliga organisationer använder för att göra inköp. Det finns regler för hur detta ska gå till. Offentlig upphandling kan också användas för att bidra till hållbar samhällsutveckling.

Ska värna om skattemedlen och säkra sund konkurrens

Offentlig upphandling ska säkerställa att organisationer inom offentlig sektor öppnar upp sina inköp för konkurrens. Detta så att skattemedel används så effektivt som möjligt och företag inom EU kan göra affärer med offentlig sektor på lika villkor.

Vid upphandlingar till större värden, där det finns en skyldighet att annonsera, får allmänheten också ökad insyn i vad som sker och hur deras skattemedel används. Det blir med andra ord lättare att kontrollera att inköpen sker på affärsmässiga grunder och inte personliga.

Grundläggande principer

- Likabehandlingsprincipen ☆
- Transparensprincipen ☆
- Proportionalitetsprincipen
- Principen om icke-diskriminering (nationalitet)
- Principen om ömsesidigt erkännande (EU)

- Tar primärt sikte på upphandling **inför** ett avtal men fyller fortsatt en funktion **även under avtalet**

- Reglerna om vilka ändringar som kan genomföras i offentligt upphandlade kontrakt

- Svenskt näringslivs rapport från november 2022

2 Problem- beskrivning

2.1 Generell problembeskrivning

Man kan, för att uttrycka det rakt på sak, konstatera att oseriösa företag har trängt in på flera marknader och där konkurrerar med seriösa företag. Därmed undergrävs seriösa företags förutsättningar att verka. Detta förekommer i många olika branscher men förhållanden inom delar av marknaden för offentligt upphandlade tjänster är särskilt fördelaktiga för att upplägg med oseriös näringsverksamhet ska vara lönsamma och konkurrenssnedvridande.

De delar av den offentliga marknaden där det förekommer oseriösa företag är:

- byggprojekt och fastighetsunderhåll
- städning
- taxi- och transporttjänster
- flyttjänster.

Måste en upphandlande myndighet beakta anbud från ”oseriösa” leverantörer?

- Klassiska ”juristsvaret”: Det beror på.

Övergripande gäller de grundläggande principerna. Den upphandlande myndigheten kan alltså inte godtyckligt utestänga vissa leverantörer från att delta i konkurrensutsättningen. På så sätt kan upphandlande myndigheter inte göra affärer med ”vem de vill”.

- Med det sagt – det finns möjligheter att värja sig mot oseriösa leverantörer.

- *Obligatoriska uteslutningsgrunder samt fakultativa (frivilliga) uteslutningsgrunder (13 kap. LOU)*
- *Kvalificering av anbudsgivare (Behörighet att utöva yrkesverksamhet, Tillräcklig ekonomisk och finansiell ställning, Tillräcklig teknisk och yrkesmässig kapacitet.)*
- *Behovsprövade krav som anbudsgivarna ska uppnå (”ska-krav” och i förekommande fall ”bör-krav”)*

Upphandlande myndigheter är fria att själv formulera sina krav utifrån identifierade behov förutsatt att dessa inte strider mot de grundläggande principerna

Tillräcklig teknisk och yrkesmässig kapacitet

- LOU 14 kap. 5§

Teknisk och yrkesmässig kapacitet

5 § Ett krav enligt 1 § första stycket 3 får innebära att leverantören ska förfoga över nödvändiga personalresurser och tekniska resurser samt ha sådan erfarenhet som behövs för att kontraktet ska kunna fullgöras enligt en ändamålsenlig kvalitetsstandard.

I Upphandlingsdokument brukar detta krav gestaltas genom att anbudsgivarna dels ska visa att de uppfyller kravet avseende personal- och tekniska resurser, dels genom att anbudsgivarna ska visa att de har kravställd, erforderlig, erfarenhet genom att ha genomfört X antal referensuppdrag av likartat slag och likartad omfattning som det uppdrag som den upphandlande myndigheten nu upphandlar.

Referenskrav, exempel

- *”Ha genomfört X antal referensuppdrag av likartat slag och likartad omfattning.”*

eller

- *”Ha genomfört X antal referensuppdrag av likartat slag och likartad omfattning. Uppdragen ska ha utförts med ett tillfredställande resultat. Den upphandlande myndigheten kommer att kontrollera uppgifterna genom att kontakta angiven referent.”*

eller (faktiskt exempel på samordnad skolskjutsupphand. i Lunds kommun)

3.9 Erfarenhet (teknisk och yrkesmässig kapacitet)

Anbudslämnare ska ha en organisation med erforderlig kapacitet, yrkeskunnande och erfarenhet för att utföra uppdraget. Anbudslämnaren ska ha utfört minst två (2) referensuppdrag under de senaste tre (3) åren (räknat från sista anbudsdag) avseende motsvarande uppdrag, varmed ska avses samordnade transporter för personer med särskilda behov, såsom skoltransporter för barn och ungdomar med särskilda behov, färdtjänst och/eller andra typer av persontransporter som omfattar specifika krav och omsorg om de aktuella resenärerna såsom exempelvis transport av personer med rullstol.

med efterföljande beskrivning av hur kravet ska uppfyllas:

Referenskrav – bevis på kravuppfyllnad (...sorry för "Death by powerpoint")

"Anbudslämnare ska till styrkande av att kravet enligt ovan är uppfyllt till sitt anbud bifoga uppgift om två (2) referensuppdrag utfört under de senaste tre (3) åren (räknat från sista anbudsdag) avseende motsvarande uppdrag, se angiven beskrivning i stycket ovan.

Då dessa transporter är speciella i sin karaktär ska referensuppdragen visa/intyga att leverantören har erfarenhet av transport för personer med särskilda behov och även erfarenhet av transport med rullstol. Vidare ska volymen i referensuppdraget vara liknande volymen i denna upphandling för att kunna intyga att leverantören har erforderlig kapacitet för uppdraget.

För referensuppdrag ska anges:

1. Vem som är beställare (tex vilken kommun) samt organisationsnummer
2. Beställarens kontaktperson med kontaktuppgifter (telefonnummer samt e-post)
3. En kort beskrivning av uppdraget där det framgår att uppdraget motsvarar upphandlat uppdrag (max 2 A4 sidor)
4. Tidpunkt för genomförande av uppdraget
5. Volym (Exempel antalet turer, antal km eller värdet på uppdraget som helhet)

Referenserna kommer inte att utvärderas mer än i syfte att styrka Anbudsgivaren i förhållande till Beställarens kvalificeringskrav. Referenterna får inte tillhöra Anbudsgivarens organisation.

Om Anbudsgivaren, eller bolag inom Anbudsgivarens koncern som Anbudsgivaren antingen kontrollerar alternativt som utgör ett systerbolag inom Anbudsgivarens koncern och som utför samma/motsvarande uppdrag som omfattas av Kommunens upphandling, utfört uppdrag som omfattas av ovanstående beskrivning av motsvarande uppdrag för Lunds kommuns räkning de senaste tre (3) åren, ska Kommunen anges som en (1) av de två (2) referenserna (s.k. egenreferens). Om Anbudsgivare utfört uppdrag för Lunds kommuns räkning och Lunds kommun trots detta inte har angivits som en av referenserna kommer referens nr 1 att bytas ut mot Kommunen som referens.

Referenserna kommer att kontaktas under perioden 2023-01-30 till 2023-02-07. Referenserna kommer att kontaktas per e-post för att boka tid för telefonsamtal för referenstagning.

Vid kontakt ska referenten svara på följande fråga: Har Leverantören utfört uppdraget, som anges i referensen, med ett tillfredställande resultat? Samtliga referenter måste ha svarat jakande på frågan för att Anbudsgivaren ska anses ha tillräcklig teknisk förmåga och yrkesmässig kapacitet.

Det åligger Anbudsgivaren att på förhand ha informerat angivna kontaktpersoner hos referenserna om att Beställaren kommer att kontakta dem någon gång under perioden 2023-01-30 till 2023-02-07. Beställaren kommer att göra maximalt fem (5) försök att kontakta referenten under den aktuella perioden.

Anbud som ej innehåller ovan information kan komma att förkastas."

Referenskrav – gå ännu längre och utvärdera?

- *Det här låter ju jättebra! Men då kan jag väl gå ännu längre och ha med ett frågebatteri med X antal frågor som referenten ska besvara med en betygsättning av leverantören där leverantören ska komma över ett visst antal poäng för att vara kvalificerad, eller?*
- Nej. Enligt praxis får Upphandlande myndighet inte blanda kvalificeringskrav och utvärderingskrav. Dock ok att ha en "kravgräns" som är *godkänd eller icke godkänd* för att fastställa att anbudsgivaren uppnår kvalificeringskravet.

(kan vara ok med utvärdering av referenser i enskilda fall om referenstagningen syftar till att identifiera det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet - *läs "utvärdering av konsults tidigare uppdrag i en upphandling av konsulter")

Vad är då nyckeln till att kunna utesluta oseriösa leverantörer vi som upphandlande myndighet har dåliga erfarenheter av?

- **Uppföljning! Uppföljning! Uppföljning!**... och dokumentation av uppföljningen.
En egenreferenstagning ska helst kunna styrkas med dokumenterade avvikelser i tidigare uppdrag/avtal för att Upphandlande myndighet inte ska hamna i en diskussion om godtycklighet.

Dokumentation av problem i tidigare avtal skulle också kunna användas som stöd för att hävda fel i yrkesutövning (frivillig uteslutningsgrund 13 kap. 3§ LOU). (*Jmf. ADDA/ Tunstall*)

En god affär uppnås genom realiserandet av en bra upphandling. Dvs – den upphandlande myndigheten kan skriva hur bra upphandlingsunderlag och avtal som helst men det blir enkom en god affär om den upphandlande myndigheten sedan konsekvent, kontinuerligt och ändamålsenligt följer upp avtalet.

Om vi vill undvika att det offentliga ska göra affärer med oseriösa leverantörer måste vi som offentliga aktörer aktivt arbeta med våra avtal och följa upp desamma. Leverantörerna ska leverera enligt avtal och anbud och avvikelser ska hanteras i enlighet med avtalet och dokumenteras.

Onormalt låga anbud (oseriös prissättning)

- *”Den anbudsgivare som lämnat lägst pris har t o m prissatt vissa prisposter med 0 kronor. Det förstår ju vem som helst att det aldrig kommer att tillämpas av leverantören i avtalet. Det måste ju vara otillåtet och innebära att jag kan förkasta anbudsgivaren, eller?”*

Onormalt låga anbud

7 § Om ett anbud förefaller vara onormalt lågt, ska den upphandlande myndigheten begära att leverantören förklarar det låga priset eller kostnaden. En sådan begäran om förklaring kan gälla

1. om leverantören kan utnyttja särskilt kostnadseffektiva metoder för att fullgöra kontraktet,
2. om leverantören kan utnyttja tekniska lösningar eller ovanligt gynnsamma förhållanden för att fullgöra kontraktet,
3. egenarten hos de varor, tjänster eller byggentreprenader som föreslås av leverantören,
4. hur leverantören avser att fullgöra kontraktet med avseende på tillämpliga miljö-, social- eller arbetsrättsliga skyldigheter,
5. om leverantören kan få statligt stöd, eller
6. skyldigheterna som avses i 17 kap. 6 eller 7 §.

Myndigheten ska förkasta anbudet om leverantören inte på ett tillfredsställande sätt har förklarat det låga priset eller kostnaden.

En upphandlande myndighet ska också förkasta en leverantörs anbud om den finner att det onormalt låga priset beror på att anbudet inte stämmer överens med tillämpliga miljö-, social- eller arbetsrättsliga skyldigheter. Lag (2017:347).

Processen för att förkasta ett onormalt lågt anbud över tröskelvärdena är noga reglerad i LOU (16 kap. 7-8§§) (även reglerat under tröskelvärdena 19 kap. 18§).

Därför av extra vikt att konsekvent följa upp avtal och inte ”tillåta avsteg avseende prissättning” mm under avtalstiden

Ändringar av offentligt upphandlade kontrakt

- Som huvudregel i **princip inte tillåtet**.

- Kan vara tillåtet enligt LOU 17 kap. 9-14§§
- I grund och botten följer regelverket av de grundläggande principerna med tonvikt på Likabehandling och Transparens.
Dvs – ”Skulle ändringen kunna medföra att någon annan anbudsgivare skulle lämna ett annat anbud, alternativt att någon annan anbudsgivare skulle varit intressera av att lämna anbud men som valde att inte göra det pga upphandlings- och avtalet initiala utformning?
- Att inte följa upp avtal och konkludent tillåta avvikelser och ändringar under avtalstiden; skulle inte det t o m kunna strida mot LOU?
  - Jag menar att så är fallet.
  - Dvs – inte ”bara” dåliga affärer utan även lagbrott.

Slutsats

- LOU medför förvisso att det offentliga inte fritt ”kan välja” vilka leverantörer man vill göra affärer med. Det betyder dock inte att det offentliga behöver tvingas in i affärer med oseriösa leverantörer. Det finns goda möjligheter att i en upphandlingsprocess säkerställa att kontrakt ska komma att tilldelas seriösa leverantörer samt att tillse att leverantörer en upphandlande myndigheten har dåliga erfarenheter av blir uteslutna från ett kommande avtal.
- Nyckeln till framgång är vikten av förståelse av **Uppföljning av befintliga avtal och kontroll av befintliga leverantörer**. Vidare; dra nytta av andra myndigheters uppföljning och kontroll!
- Vi som offentliga beställare har ett ansvar att följa upp våra leverantörer och agera när leverantörerna brister. Om vi inte gör det är vi en del av problemet och istället främjar vi faktiskt att oseriösa leverantörer gör affärer i offentlig sektor.

Tack!

Erik.odsell@lund.se

Frågor?

Lunch

Möjligheter med ramavtal

Per Werling, Pabliq

Mantirio

Allt om ramavtal

Vad är ett ramavtal?

Med ramavtal avses ett avtal som ingås mellan en eller flera upphandlande myndigheter och en eller flera leverantörer i syfte att fastställa villkoren i kontrakt som senare ska tilldelas under en given tidsperiod.

Vad är ett kontrakt?

Med kontrakt avses ett skriftligt avtal med ekonomiska villkor som

1. ingås mellan en eller flera upphandlande myndigheter och en eller flera leverantörer, och
2. avser leverans av varor, tillhandahållande av tjänster eller utförande av byggentreprenad.

Skillnaden mellan kontrakt och ramavtal?

I förarbetet till LOU noterades att distinktionen mellan ramavtal och kontrakt kan bli komplicerad. Lagstiftaren hänvisar till att LOU-direktivet gör en **systematisk** åtskillnad mellan ramavtal och kontrakt och att det därför ska tolkas som att det finns skillnader mellan avtalstyperna. För ramavtal med samtliga villkor fastställda är distinktionen mot ett kontrakt dock särskilt svår.

Hur avgör man om det är ett kontrakt eller ett ramavtal?

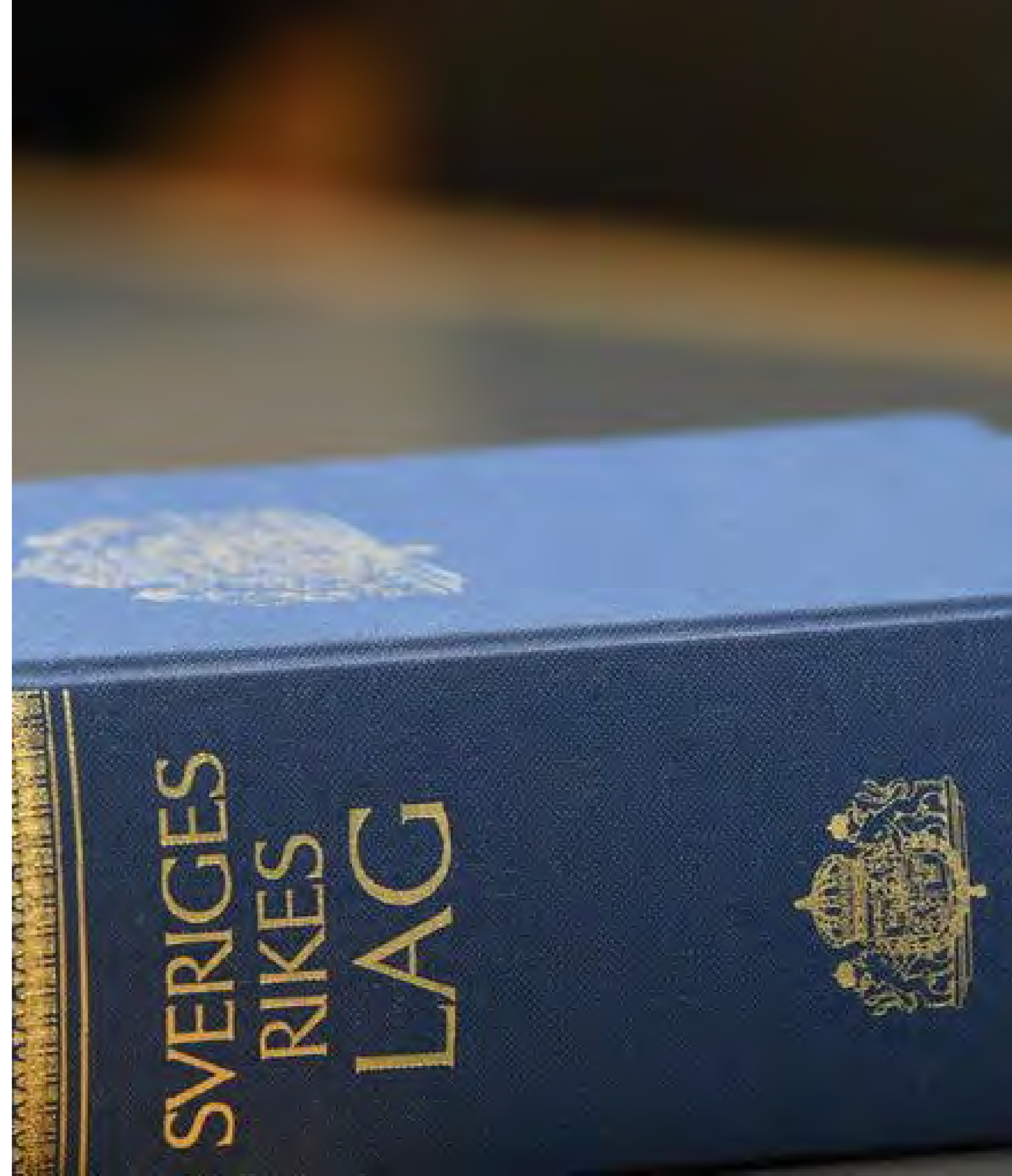
Enligt kammarrättspraxis sker bedömningen av vilken typ av avtal som föreligger i två steg:

1. utgör avtalet en viss prestation mot viss ersättning, åtar sig beställaren att köpa viss kvantitet.
2. utgör åtagandet det övervägande värdet i avtalet.

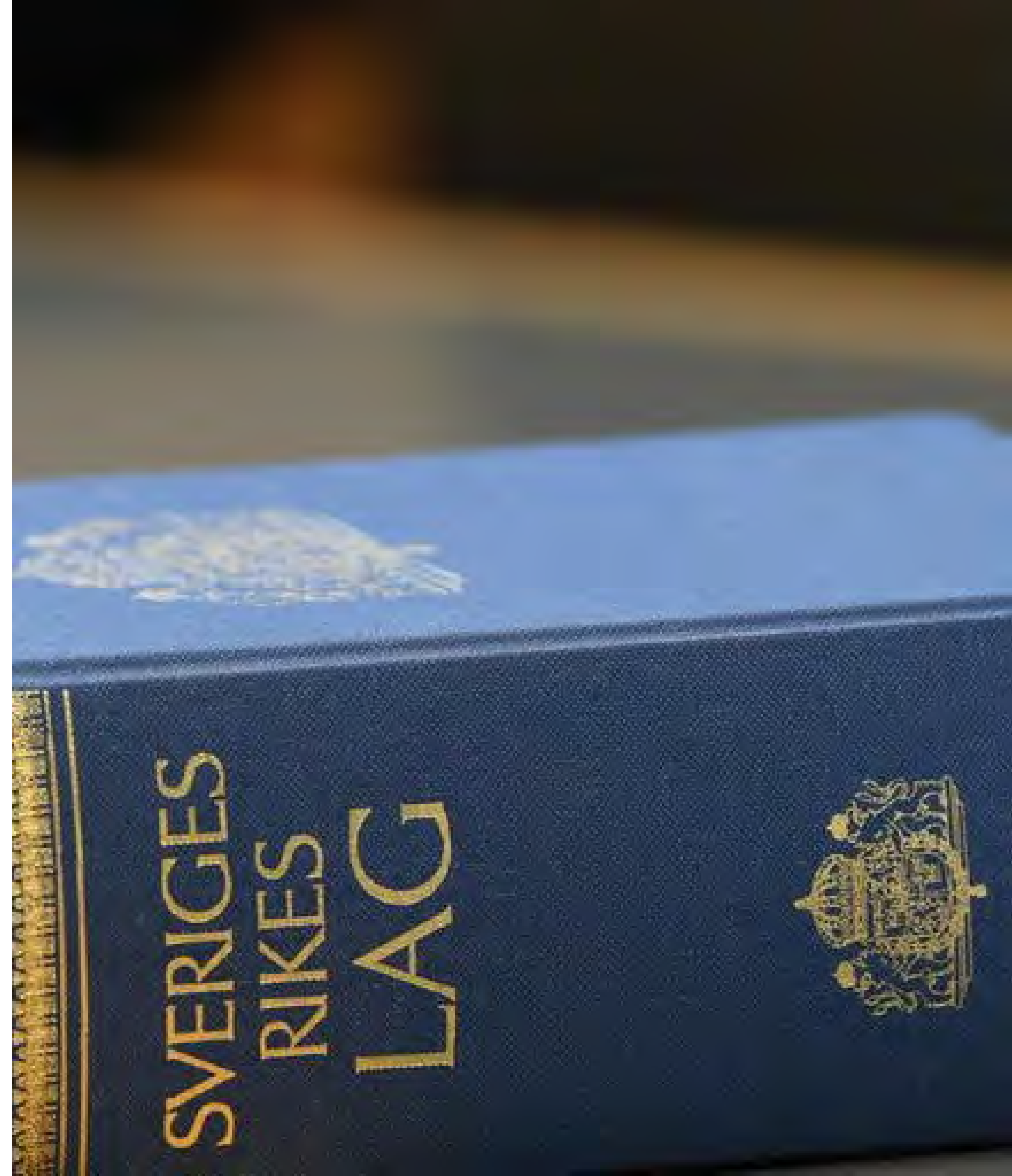
Tre olika typer av ramavtal

- 1. Ett ramavtal med endast en leverantör där alla villkor fastställs på förhand i själva ramavtalet.**
- 2. Ett ramavtal med flera leverantörer där alla villkor fastställs på förhand i själva ramavtalet.**
- 3. Ett ramavtal med flera leverantörer där tilldelning av kontrakt sker genom en ny konkurrensutsättning mellan parterna i ramavtalet.**

Fördelningsnycklar

1. Rangordning
2. Fysiska personers behov (vård)
3. Procentuell fördelning
4. Turordning
5. Närhetsprincipen
6. Först till kvarn
7. Behovsstyrda avrop/ inkl. pris

Blandade avtal

**huvudsaksprincipen och överviktsprincipen
2:2**

Om ett blandat kontrakt avser flera olika slag av upphandling som alla regleras i denna lag ska upphandlingen genomföras i enlighet med bestämmelserna för det slag av upphandling som är huvudföremålet för kontraktet.

För ett blandat kontrakt som avser både varor och tjänster ska huvudföremålet bestämmas utifrån det högsta av de uppskattade värdena för varorna eller tjänsterna.

Ramavtal i ramavtal

Kammarrätten i Stockholms mål nr 3713-17
Med bakgrund av ovanstående ansåg kammarrätten att det inte förelåg viss prestation mot viss ersättning.

Avtalet lade istället grund för senare anskaffningar och utgjorde därför ett ramavtal. Härvid uttalande kammarrätten att ett ramavtal inte får leda till ett nytt ramavtal. Kammarrätten bedömde med anledning härav att förevarande leveransavtal är ett ramavtal och upphandlingen måste göras om

Exempel

Sophämtning 48 månader. Månadspris med
möjlighet till prisjustering

Exempel

Personbilar 10 stycken med option på upptill
ytterligare 12 stycken personbilar.

Exempel

Kontrakt avseende verksamhetssystem på 24 månader med tidsoption på ytterligare 24 + 24 månader.

Coopservice-domen (C-216/17)

- ▶ Obligatoriskt att ange en takvolym i ramavtal
- ▶ När volymen är uppnådd, uppgör avtalet att gälla

HFD 2022 ref. 4 I och II

- ▶ Leverantören har en skyldighet att upplysa myndigheten om eventuella brister i upphandlingsdokumentet.

Tack för att ni lyssnande.

Per Werling

Per.werling@antirio.com

0708 -87 50 36

Frågor?

Fikapaus

Nystart för modellavtal inom serviceresor

Ewa Rosén och Mikael Olsson, Kolla

Partnersamverkan för en förbättrad kollektivtrafik

*”Kollektivtrafiken är en självklar del av
resandet i ett hållbart samhälle”.*

2023-05-10

- ❖ Branschföreningarna bildar Partnersamverkan 2008 efter statlig utredning Koll Framåt
- ❖ Målet fördubbla kollektivtrafikens marknadsandelar till 2020
- ❖ 2009 – 2012 kunskapslyft, seminarier i landet
- ❖ Kollektivtrafikens avtalskommitté första möte 2013, ordförande Håkan Bergqvist
- ❖ 2014 ändras målsättningen från fördubbling till förbättrad kollektivtrafik

Partnersamverkans Styrgrupp

- ❖ Svensk Kollektivtrafik Johan Wadman
- ❖ Sveriges Bussföretag Anna Grönlund
- ❖ Tågföretagen Pierre Sandberg
- ❖ Svenska Taxiförbundet Lennart Kalderén
- ❖ Sveriges kommuner och regioner Peter Haglund
- ❖ Jernhusen Paul van Doninck

Partnersamverkans Styrgrupp uppdrag

- ❖ Förvalta fördubblingsmålet och utveckla avtalsprocessen
- ❖ Kollektivtrafikens Avtalskommitté
- ❖ Indexrådet
- ❖ Bus Nordic
- ❖ Miljö

- ❖ KollAs uppdrag
- ❖ Utveckla, förvalta och sprida kunskap om vägledningar och rekommendationer
- ❖ Ta tillvara goda exempel

KollAs ledamöter

Svensk Kollektivtrafik

Peter Lundén

Jens Tångefjord

Sveriges Bussföretag

Emma Forsberg

Niclas Blomqvist

Lars Annerberg

Tågföretagen

Dan Olofsson

Kerstin Hultsten

Sveriges kommuner och regioner

Magnus Ljung

Henrik Sollenborn

Svenska Taxiförbundet

Anders Malmqvist

Ordförande

Ewa Rosén

- ❖ Ny ordförande – Mikael Olsson
- ❖ Modellavtal och vägledning för Serviceresor
- ❖ Vägledning Modellavtal produktion
- ❖ Modellavtal incitament
- ❖ Årskonferens preliminärt datum 26 oktober

- ❖ Nuvarande Modellavtal 2016
- ❖ Merits upphandlingsgrupp
- ❖ Kolla projektgrupp
  - ❖ Anders Malmqvist
  - ❖ Lars Annerberg
  - ❖ Jonas Johansson
  - ❖ Ewa Rosén

Modellavtal Serviceresor

- ❖ Mer utförligt Modellavtal
- ❖ Hanterar de affärsmässiga delarna
- ❖ Uppdragsspecifika punkter hanteras i bilagor
- ❖ Utgår från Modellavtal buss
  - ❖ Samma uppbyggnad
  - ❖ Liknande rubriker

Varför Modellavtal ?

- ❖ Säkerställer upphandlingen
- ❖ Underlättar för Beställaren
- ❖ Underlättar för anbudsgivare
- ❖ Sparar tid och pengar
- ❖ Färre överprövningar

- ❖ Levande dokument, uppdateras årligen
- ❖ Återkoppla till Kolla

Tack!

Frågor?

Upphandling av stora system för anropsstyrd trafik – erfarenheter från Danmark med nordens största upphandling av planeringssystem. Utifrån ett leverantörsperspektiv

Christer Vileus, DRT Solutions

DRT

SOLUTIONS

Upphandling av stora system för anropsstyrd trafik – erfarenheter från Danmark

**Upphandlingsseminarie Stockholm 2023-05-10
Christer Viléus – DRT Solutions AB**

System för anropsstyrd trafik

Upphandlingar i Danmark

- Ägde rum 2020 – 2021
- Var uppdelade i 2 olika upphandlingar
- Utvecklingsupphandlingar
- Förhandlingsmöten
- Afklaringsfas

Stötte

Kerne

Ideal systemdelning

Erfarenheter

- Överspecificera inte
- Använd standardsystem för kärnan
- Utvärdering av planering som en del av upphandlingen

Utvärdering av planering

- Liknande arkitekttävling
- Ha väl definierade KPI:er med viktning
- Komplement till funktionsutvärdering och pris

Frågor?

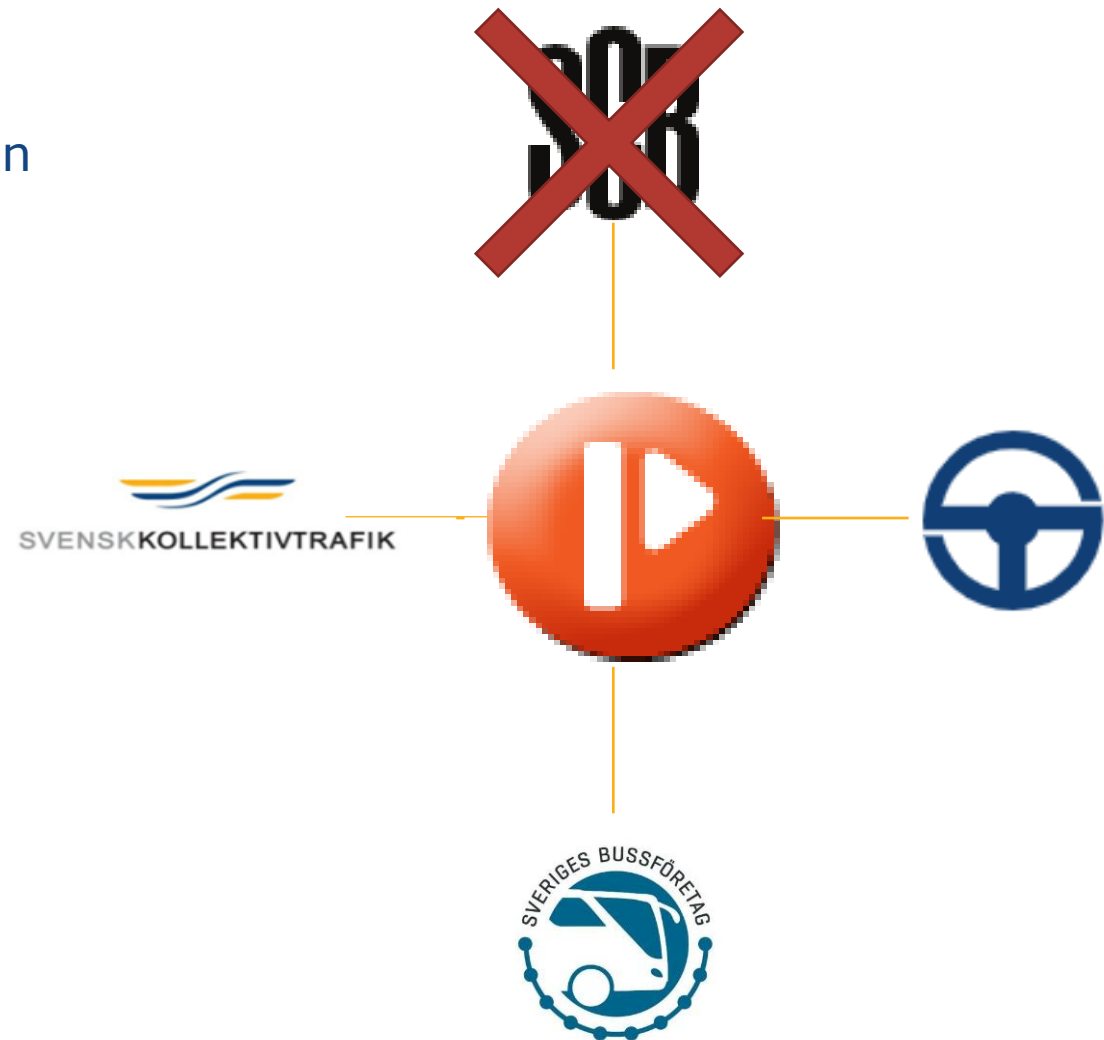
Status för taxiindex och Servicereseindex

Jonas Johansson, Svensk Kollektivtrafik

Arbetsätt

- Arbetsgrupp
- Förankring i respektive branschorganisation
- Indexrådet

Besked från SCB

Från: per.andreasson@scb.se <per.andreasson@scb.se>

Skickat: den 1 mars 2023 12:41

Ämne: Avveckling av SCB:s roll som producent för vissa avgiftsfinansierade index

Hej,

I oktober 2022 fick ni besked om att SCB hade fattat ett inriktningsbeslut om att avveckla sin roll som producent för vissa avgiftsfinansierade index. Efter det har SCB berett frågan genom dialog med kunder och användare. Nu har SCB fattat beslut som ligger i linje med höstens inriktningsbeslut, vilket innebär att SCB kommer att avveckla sin roll som producent.

För att möjliggöra en ordnad omställning kommer SCB att upprätthålla åtagandet som producent fram till och med referensåret 2025, för de kunder som så önskar.

SCB finns tillgängligt för dialog och vägledning. Under året kommer SCB att kontakta er för uppsägningar av befintliga avtal och erbjudanden om nya tidsbegränsade avtal, som längst till och med referensåret 2025.

För frågor om avvecklingen av SCB:s roll som producent, vänligen vänd er till undertecknad Per Andreasson. För frågor om SCB:s officiella statistik, vänligen kontakta Statistiks-service, statistikservice@scb.se eller Tel: [010-479 50 00](tel:010-479 50 00)

Sprid vidare informationen till berörda inom din organisation.

Vänliga hälsningar,

Per Andreasson

Enhetschef

Enheten för näringsverksamhet, utrikeshandel och priser | Business Activities, Foreign Trade and Prices Unit

SCB, statistikmyndigheten | Statistics Sweden

Klostergatan 23, Örebro

010-479 62 19

[scb.se](https://www.scb.se)

Indexförslag

Likt den som finns för buss och spår, med andra spann.

Indexkorg baserat på viktning av 5 (fem) kostnadskomponenter med 4 (fyra) alternativa bränsleindexkomponenter.

Anbudslämnaren ges möjlighet inom givna ramar vikta de olika ingående indexen. I upphandlingen hålls denna aspekt utanför utvärderingen av pris.

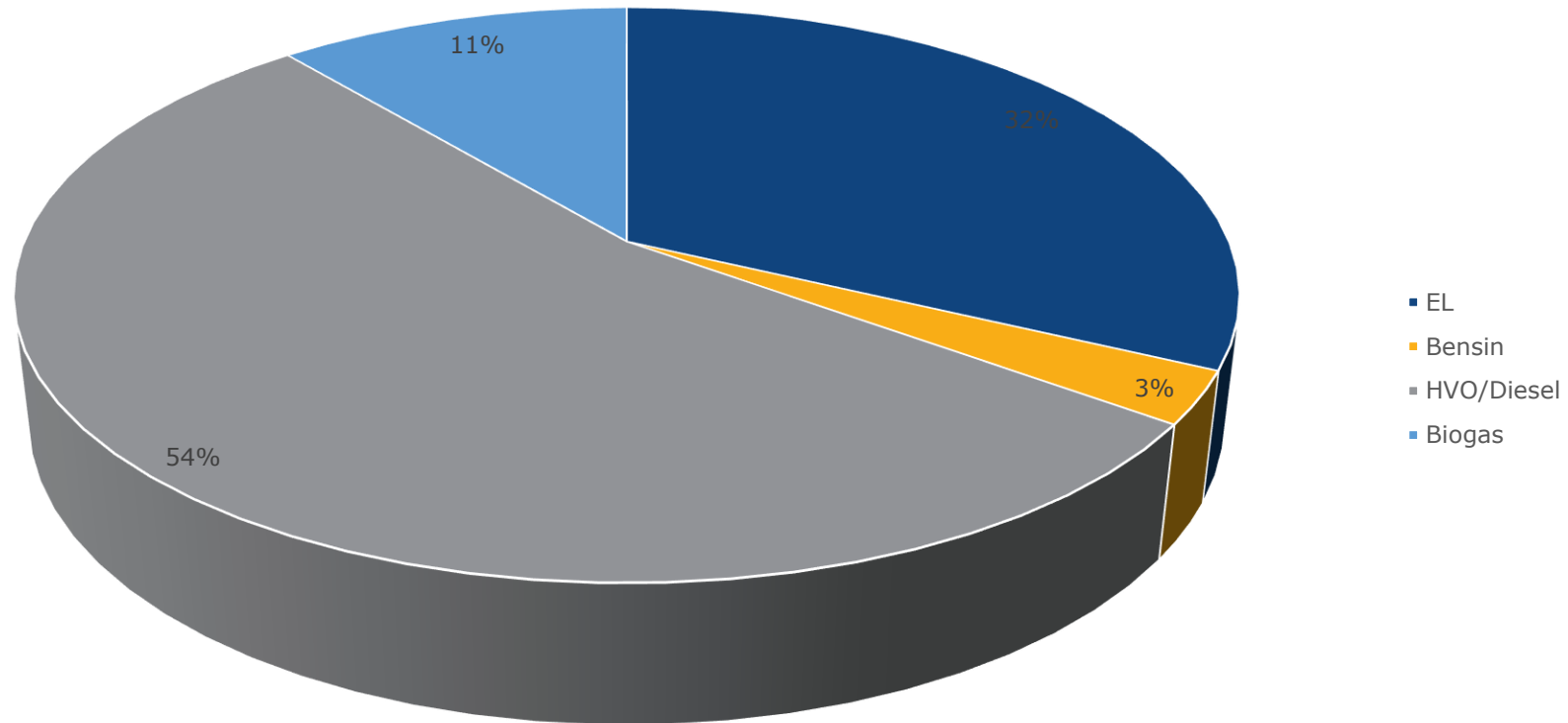
Nyfordonsanskaffning: Fordon transportmedel (ITPI 29.1 Motorfordon?)

Kostnadsbeskrivning	Indextyp	Typ av värde	Vikt
Personal:	LCI, (arbetare, B-S,...)	Prel. värde	50-60 %
Bränsle	Bränsleindex		10-25%
Nyfordonsanskaffning:	Fordon transportmedel (ITPI 29-30)		5-15%
Allmänt:	KPI	Fastställda tal	10-20 %
Fordon /finansiering	Ränta* (STIBOR 90) + 3 %		0-5%

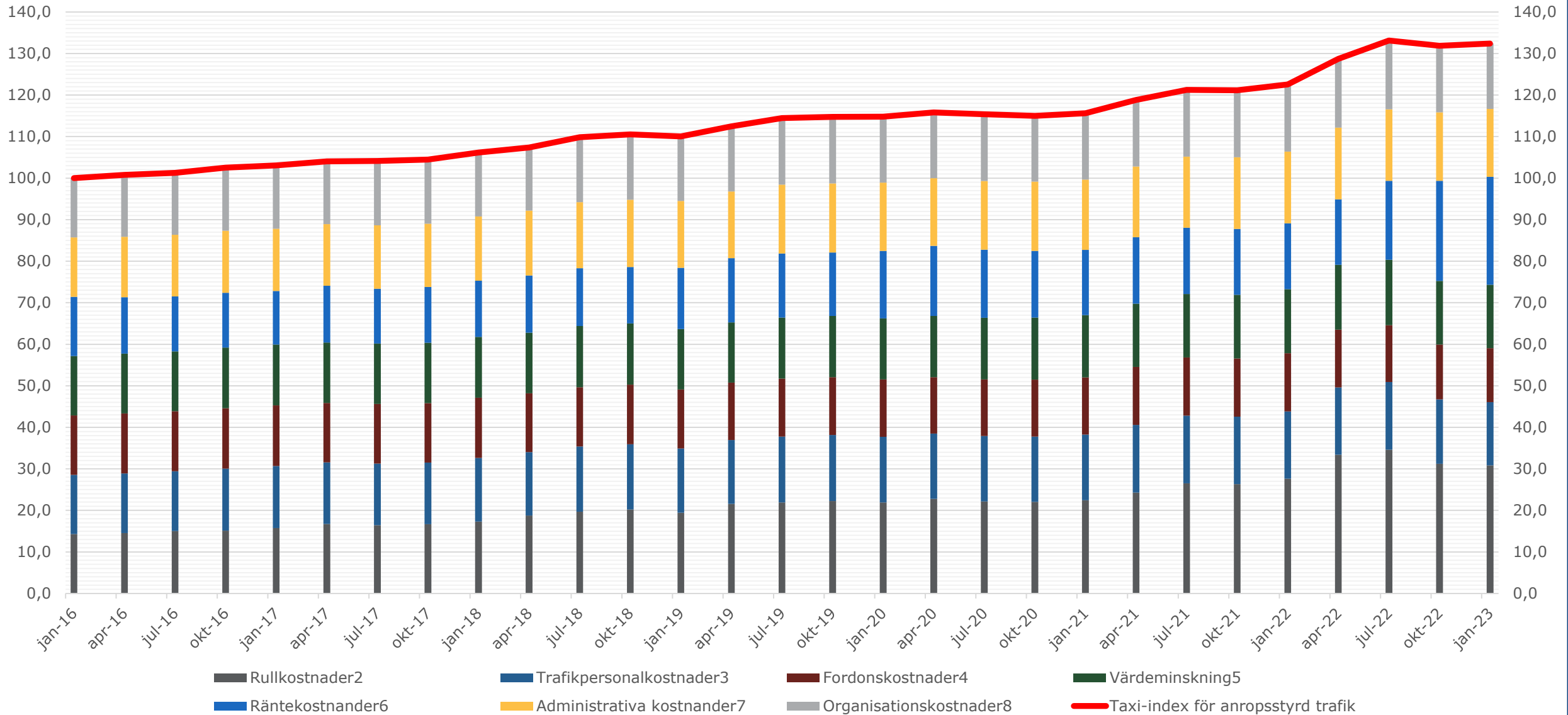
- LCI justeras kvartalsvis
- Övriga index skall justeras månads- eller kvartalsvis.
- Kvartal tre bör inte användas som baskvartal.
- Baskvartalets indextal och kostnadsnivå skall vara kända vid anbudsinlämning.
- Indexjustering ska ske från och med trafikstart.
- Incitamentsdelen av ersättning till trafikföretaget ska indexregleras på samma sätt som den fasta ersättningen till trafikföretaget.
- Bränsleindex –
  - Elindex, publiceras under Indexrådets rekommendationer
  - HVO-index, publiceras under Indexrådets rekommendationer
  - RME-index, publiceras under Indexrådets rekommendationer
  - Prisindex för dieselolja publiceras av SCB

Svenska Kollektivtrafik – status

Drivmedel personbilsregistrerade fordon i Frida
31 dec 2022

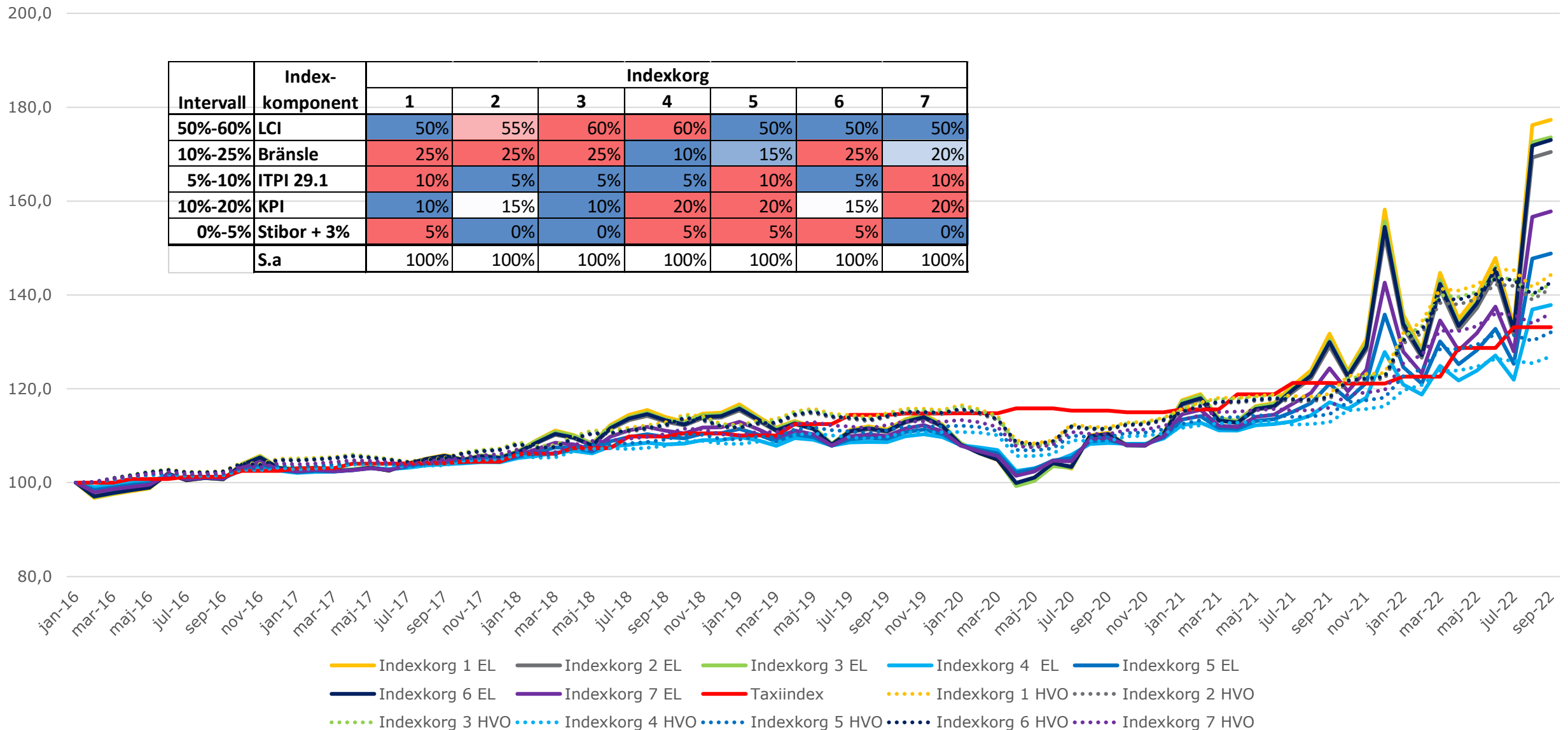
TAXIINDEX

Jämförelse Taxiindex och exempel indexkorgar relativt varandra Basmånad jan-2016

2016-11--2022-09

Intervall	Index-komponent	Indexkorg						
		1	2	3	4	5	6	7
50%-60%	LCI	50%	55%	60%	60%	50%	50%	50%
10%-25%	Bränsle	25%	25%	25%	10%	15%	25%	20%
5%-10%	ITPI 29.1	10%	5%	5%	5%	10%	5%	10%
10%-20%	KPI	10%	15%	10%	20%	20%	15%	20%
0%-5%	Stibor + 3%	5%	0%	0%	5%	5%	5%	0%
	S.a	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Ingår i nya modellavtal

Serviceindex kommer vara med i modellavtal serviceresor.

Index - övergångsregel

Trafikföretagets samtliga ersättningar (både fasta och rörliga) samt nominella belopp för i avtalet angivna viten, ska indexeras från och med trafikstart i enlighet med Svenska Taxiförbundets och SCB framtagna Taxiindex. I samband med att Partnersamverkans Indexråd publicerar en rekommendation för ett Servicereseindex, ska Taxiindex senast vid närmaste följande årsskifte ersättas med Servicereseindex.

Spara automatiskt Klipp ut Klipp in Klipp ut Kopiera Hämta format Urklipp

Indexkorg för Serviceresor Beräkning Sparad Sök Jonas Johansson

Arkiv Start Infoga Sidlayout Formler Data Granska Visa Automate Hjälp

Times New Roman 10 Allmänt Villkorsstyrd formatering Formatera som tabell

Normal 2 Normal Bra Dälig Neutral Anteckning

Infoga Ta bort Format Celler Autosumma Fyll Radera Sortera och filtrera Sök och markera Känslighet

N28

Beräkning av fiktivt Basindex vid övergång från Taxiindex till Indexkorg för serviceresor

	okt-20		sep-22		
	e	Basvärde	Indexvärde vid	bytte	Forändring
Taxiindex	115		131,8		1,146086957

Indexkorg	Basmånad	Fiktiv bas	Indexvärde Vid bytte	Vägt indexförändring	Beräknad vägd indexförändring	Beräknad fiktiv bas	Beräkning m fiktiv bas (kontroll)
LCI	50%	132,1	120	137,3	0,5197	0,5063	0,5063
ITPI	10%	100,1	98	107,7	0,1076	0,1048	0,1048
HVO	10%	129,4	215	255,7	0,1976	0,1925	0,1925
KPI	28%	336,97	415	383,21	0,3184	0,3102	0,3102
S+3	2%	2,91	3	4,81	0,0331	0,0322	0,0322
	100%				1,1764	1,1461	1,1461
			Kvot		0,974265805		

Denna mall används för att beräkna fiktiva basvärden i indexkorgen för att säkerställa en neutral övergång från Taxiindex till indexkorg för serviceresor.

- Fyll i Basvärdet från avtalets Basmånad för Taxiindex samt de index som ingår i indexkorgen (E:6, E:9-E:13)
- Fyll i Indexvärden för Taxiindex samt de index som ingår i indexkorgen för den månad där bytte av index skall ske. (G:6, G:9-G:13)
- Nu beräknas automatiskt en kvot som jämför utfallet för Taxiindex respektive indexkorgen.
- Denna kvot tillämpas på respektive komponent i indexkorgen för beräkning av ny fiktiv Bas (J:9-J:13) som innebär att förändringen i Indexkorgen vid övergången blir lika stor som för Taxiindex.
- De beräknade fiktiva Basvärdena i indexkorgen används sedan för beräkning av kommande utbetalningar i flik 2.

1 Vid övergång till Indexkorg 2 Uppdatering vid utbetalning Historiska indexvärden

Klar Tillgänglighet: Utforska Visningsinställningar 100%

Verktyg för beräkning övergång från Taxiindex till Servicereindex

Lanseras i samband med publicering

Frågor?

Avslutning

Mattias Andersson och Per Junesjö

Kommande evenemang

Innan sommaren

31 maj - 1 juni MERIT-nätverksmöte i Barkarby - SVK

25 maj Lunchwebbinarium: On-demand i Europa - SVK

27 juni-30 juni Almedalen - SVK

I höst

sept/okt Sjukresedag i Stockholm - SVK

webbinarium om NPF (Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar) - SFF

nov/dec MERIT-nätverksmöte i Östergötland - SVK

2024

24 april 2024 Upphandlingsseminarium Serviceresor – SVK/SFF

25 april 2024 Vårseminarium Svenska färdtjänst – SFF

maj 2024 MERIT-nätverksmöte i Stockholm - SVK

Frågor?

Tack för idag och trevlig resa hem!

